

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA.

LETNIK XVII.
△△ ZVEZEK 3.

1910 △△△ LJUBLJANA △△△ 1911

„ZORA“ IZHAJA VSAK MESEC DVAJSETEGA
S PRILOGO „PRVI CVETI“ TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4'—, ZA DIJAKE K 2'—.
△△△ NATISNILA „KATOLIŠKA TISKARNA“. △△△

Vsebina:

	Stran
Vplivi velikega mesta na dijaka. (Spectator)	49
Naše razmerje do katoliških Nemcev. (M.)	53
Dijaštvo in šport. (Flor. Božič.)	55
Razmerje učiteljstva in dijaštva do abstinence. (Fr. Stelè.)	59
Iz prijateljevih pisem. (I. Stenar.)	61

Visokošolsko dijaštvo.

Hrvatsko-slovenska akademija sv. Cirila in Metoda v Germaniku. — Vseučiliško vprašanje. — Iz Krakova	64—68
--	-------

Glasnik.

Iz »Danice«. — Dr. Mahničeva šestdesetletnica. — »S. Liga K. A.«	68—71
--	-------

Listek.

Kristus 20. stoletja. — »Inquietum cor nostrum.« — Listnica uredništva	71—72
--	-------

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Nekaj o estetiki in kritiki. (Ivan Mazovec.)	17
Pesmi. (Bogumil Gorenjko.)	22
Pesmi. (Nedin Sterad.)	23
Jesensko razpoloženje. (Josip Lovrenčič.)	23
Pri mlinu. (Silvan.)	23
Ne smem. (Majeva idila.) (S. Selko.)	24
Na zatožni klopi. (Rastislav.)	25
Vrnitev. (S. Selko.)	27
Naše geslo. (Veslav.)	28

Na platnicah.

Ocene. (I. M-c.)

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Vrhovčeva ulica 11.
— Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“,
Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slovensko
katol. akadem. društvo „Zarja“, Gradec, Brunngasse 7/I.

Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien), XVIII.,
Schulgasse 30, III. 19.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravnistvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Spectator:

Vplivi velikega mesta na dijaka.

Z zanimanjem sem čital v »Zori« (XVII., 1.) članek z gornjim naslovom. Namenil sem se, da dodam k nekaterim mislim nekaj opazk, ker se pri nekaterih stvareh ne strinjam s člankarjem; ozirati se hočem pri tem zlasti na mesto, ki se je nanje oziral tudi on, namreč na Dunaj.

Vplivi velikega mesta na dijaka so neprecenljivega pomena na njegov duševni razvoj, vir njegove splošne izobrazbe, toda žalibog lahko tudi njegovega propada. Koliko izgubljenih eksistenc med dijaštvom ima na vesti veliko mesto. Toda še večkrat se pa zgodi, da dijak premalo izrabi zaklade, ki so nakopičeni v velikem mestu, središču visoke kulture in civilizacije.

Dijak, ki pride na vseučilišče študirat, ne sme imeti edinega cilja, da napravi izkušnje in pride kar najhitreje do kruha. Slovenski narod potrebuje inteligence, ki bo zmožna v polni meri izpolnjevati svoje dolžnosti nasproti njemu, ki ga bo vodila v njegovem boju za obstanek, ki mu bo znala pokazati pot k kulturi in blagostanju. Da se pa pripravi dijak za ta poklic, ne zadostuje, da napravi svoje izkušnje, ki so pa seveda prva in glavna stvar. Treba je, da si pridobi tudi vsestranske izobrazbe, ne samo strokovne, da si razširi svoje obzorje. Tega pa nikjer lažje ne doseže kakor v velikem mestu kakor je Dunaj. In vendar, koliko akademično izobraženih ljudi imamo pri nas na Slovenskem, mimo katerih je šla velikomestna kultura brez sledu, ki so tudi nezmožni za vsako socialno in kulturno delo. Kaj je temu vzrok?

Ko pride dijak na vseučilišče, zaide lahko na dva ekstrema. Eden se loti z vso vnemo proučevanja »življenja«, z vso vztrajnostjo mladostnega ognja si razširja obzorje s tem, da vestno skoro cel dan presedi v kavarni, kjer si preganja dolgčas z branjem šaljivih listov, s kvartanjem in biljardiranjem, da cele noči prekroka in konec — izgubljena eksistenca. Toda, hvala Bogu, danes se to nikakor ne godi več v toliki meri, kakor se je to godilo poprej. Drugi pride in se takoj prve dni vtopi v svojo stroko, intenzivno študira, da si komaj pretrga toliko časa, da se najé, ne vidiš ga sploh drugje kakor pri predavanjih in v knjižnici, o kavarni, gostilni, društvu seveda ni govora. Napravi sicer svoje izpite, toda o kaki splošni izobrazbi, o kakem širokem obzorju seveda tu ni govora. Omejen je na svojo stroko, kar je zunaj nje, sploh ne eksistira. Velikomestna kultura je šla mimo njega. Ostal je na tisti stopnji v svojem razvoju, na kateri je bil, ko je zapustil srednjo šolo. Mislim pa, da tudi narod ni pridobil z njim ničesar, kajti on je egoist, skrbi le za svoj kruh, brez ozira na to, da za kaj drugega tudi nima zmožnosti.

Nekoč mi je dejal izkušen mož-politik, ki se zelo zanima za dijaštvo, da je že samo bivanje v svetovnem mestu, kakor je Dunaj s svojim velikomestnim prometom, neprecenljivega pomena za mladega človeka, samo da hodi z odprtimi očmi okoli. Dijak mora torej gledati, da spozna ves ustroj, vse važnejše naprave velikega mesta, zahajati mora v gledališča, muzeje, razstave; kratkomalo poznati mora vse pojave kulturnega in socialnega življenja velikega mesta. Člankar je dal zelo dobre nasvete v tem oziru; podcenjeval je pa važen faktor, ki more dijaku v njegovem stremljenju po razširjenju obzorja veliko koristiti. V mislih imam namreč časnike.

Pri časnikih baje človek nič ne pridobi. »Ko prebere pet dnevnikov in porabi menda za to eno uro, ne ve na koncu, kaj je pravzaprav čital. Pustimo to čtivo aktivnim politikom.« Tu bi se usojal imeti drugačno mnenje. Prvič so dandanes časniki merodajen faktor v javnem življenju in raznih socialnih skupin, zlasti pa, ako so tako visoko razviti, kakor so ravno v mestih, kakor je Dunaj. Ravno po časnikih se človek orientira o raznih socialnih in kulturnih napravah, ki jih mora vsak dijak spoznati. Kje se pa registrirajo vse take naprave, če ne v časopisu?

Vprašanje je, če se s čitanjem dnevnikov res nič ne pridobi. Po mojih mislih se lahko pridobi zelo veliko. Seveda odvisno je od tega, kakšne liste kdo bere. Opravljivi »Wiener Journal« ali pa drugi po škandalih hlastajoči dnevnik, ki so vsakdanja duševna hrana dunajskih velikomestnih »špisarjev«, ne bodo zadovoljili akademika. So pa zopet dnevnik, pri katerih človek lahko na vsak način mnogo pridobi. Saj prinašajo popolnoma znanstvene članke iz peres vseučiliških profesorjev in drugih strokovnjakov s polja narodnega gospodarstva, prava, medicine, umetnosti, kritične ocene gledališčnih predstav, umetniških razstav, ki naj jih akademik obiskuje. Ne samo z ozirom na splošno izobrazbo, ampak tudi z ozirom na strokovno znanje akademik tu lahko mnogo pridobi. Pravniki n. pr. dobivajo pri izkušnjah popolnoma praktična vprašanja, ki so se morda pred kratkem obravnavala tudi v dnevnikih.

Prepustimo naj čtivo aktivnim politikom?! Politika nas nič ne briga, kaj ne? — Dijak in politika! Veliko se je že pisalo o razmerju dijaka do politike. Po mojem mnenju vendar politika ni nikak šport, s katerim si nekateri ljudje, takozvani aktivni politiki, preganjajo dolgčas in menda tudi ne obstoji v samih volivnih bojih, agitacijah. Politika je zelo važen faktor v razvoju naroda; in za usodo svojega naroda se mora vendar zlasti vsak inteligenten človek, torej tudi dijak brigati. Vsak državljan se pa sicer mora n. pr. na Kranjskem, kjer je vpeljana volivna dolžnost, s 24. letom udeleževati politike, saj so volitve političen akt. Kako naj se ta akt z razumom vrši, ako nima volivec pojma o politiki. Zato se pa tudi prizadeva od vseh strani dvigniti politično izobrazbo tudi preprostega človeka. Edino akademik, ki naj pozneje morda igra tudi vodilno vlogo v narodovi politiki, edino njemu se ni treba za časa študij brigati za politiko? Nasprotno njegova narodna dolžnost je, da se peča tudi s politiko kot vedo, da pa tudi zasleduje njen razvoj po časnikih.¹

Priporočati se mora torej, da čita akademik tako velike nemške dunajske dnevnik, kakor tudi slovenske liste, ker si s tem razširi obzorje in je zanj tudi potrebno, da se zanima za politiko. Seveda vse v gotovi meri.

¹ Neumestno se mi pa zdi, ako dijak posega aktivno v politiko, da n. pr. prireja politične shode; take stvari naj dijak raje pusti, brez ozira na to, da pri tem trpi vedno njegov študij.

Zgodi se tudi, da pridejo mladi ljudje na univerzo in se z velikim navdušenjem začno pripravljati za politično kariero, in sicer navadno s tem da vse križem požirajo politične liste. Njih ideal je — postati vsaj poslanec. Pri tem pa pozabijo, da ljudstvo izbere za poslance kot svoje zaupnike može, ki so že v

Nekateri so n. pr. mnenja, da mora akademik brati vsak dan vsaj vse slovenske dnevnike, tudi nasprotno, češ da mora biti informiran od vseh strani. Zdi se mi pa, da se gre navadno za informacije, zelo dvomljive vrednosti. Gre se navadno za poročila o različnih, včasih tudi umazanih aferah, za osebne napade, ki polnijo predale listov, kajti treznih političnih in znanstvenih člankov, iz katerih bi mogel človek kaj pridobiti, iščemo zastoj v večini slovenskih dnevnikov. Take brezpomembne stvari ne bi smele zanimati dijaka, ki mora paziti, da vestno porabi čas. Sploh se pa moremo izreči za ta princip samo pri nas, ki imamo le par dnevnikov in je torej kolikor toliko tudi mogoče prebrati vsak dan vse slovenske dnevnike, kje drugje je pa to nemogoče in nesmiselno. Mislim pa tudi, da kaže ravno tako slab značaj, če bi se zrel človek bal brati nasprotno liste, da se mu ne bi omajalo njegovo politično prepričanje, kakor pa tudi oni, ki izkuša popravljati od dne do dne svoje politično prepričanje po informacijah, ki jih dobi vsak dan po vseh slovenskih dnevnikih. Politično prepričanje zrelega človeka vendar ne more biti odvisno od raznih političnih afer in osebnih zadev, ampak od kulturnih stremeljenj in socialnih programov političnih struj, ki se pa ne menjavajo od danes do jutri, vsaj pri nas ne in na to smo Slovenci lahko ponosni, kajti to kaže veliko politično zrelost.

Princip, da bi moral akademik brati vsak dan vsaj vse slovenske dnevnike, pomeni samo potratu časa, ker si na ta način nihče ne bo vstvarjal svojega političnega prepričanja, ker je mala razlika v informacijah o dnevnikih dogodkih za akademika brezpomembna. Zelo redko se pa dogodi, da bi se izplačalo brati na vsak način tudi nasprotno slovenske liste radi kakih temeljitih političnih ali znanstvenih razprav, med tem ko v tem oziru »Slovenec« nasprotno liste daleč nadkriljuje — in torej tudi v tem oziru nisi mnogo na škodi, če en dan ne bereš vseh tudi nasprotnih dnevnikov. Toda vsaj enega pa moraš brati vsak dan.

Naletel sem nekoč na patrona, ki mi je ponosno zatrjeval, da sploh ne bere slovenskih listov, kajti slovenska politika ga ne zanima — ker je premalenkostna. Zanj je bolj važna — maroška politika, ker je svetovnega pomena. Jadna nam majka, če bi imeli dosti takih ljudi med akademiki! Mislim pa, da jih ne bo dosti, dejstvo je pa, da eksistirajo tudi taki čudaki.

Važno ulogo v življenju dunajskega akademika igra k a v a r n a. In jaz sem mnenja, da splošno ne vpliva slabo, dà celo, da tvori tudi kulturni faktor v njegovem razvoju. Večina dijakov hodi zajtrkovat v kavarno; torej to tudi ni nobena potrata, zlasti pa, ko zajtrka n. pr. na svojem stanovanju ne dobi skoraj nič ceneje. Na razpolago ima pri tem vse dunajske liste, slovenskih celo kopo, če pa hoče, pa tudi v vseh drugih slovanskih jezikih, francoske, italijanske itd. Pri skodelici »melange« prečita novice iz domovine, zasleduje pazno dogodke v parlamentu po velikih dunajskih dnevnikih. Tudi strokovne liste dobi v kavarni, za medicinca iz starejših letnikov je skoraj neobhodno potrebno, da hodi v kavarno, kje pa hoče sicer dobiti medicinske revije.

svojem dosedanjem delokrogu, določenem po njihovem poklicu, pokazali svoje zmožnosti, ki so z vestnim izpolnjevanjem svojih stanovskih dolžnosti mogli zbuditi zaupanje v ljudstvu, da bodo kot njegovi zastopniki zmožni braniti njegove interese in to svojo dolžnost tudi vedno vestno izpolnjevali. Vsaj tako bi moralo biti. Poslanec ni torej poklic, za katerega se človek pripravlja kakor se pripravlja za profesorja, zdravnika i. t. d. Kdor ima pretenzije za to karijero, mora poprej pokazati, da je v svoji stroki mož na svojem mestu, predpogoj je torej, da konča svoje študije in si ustvari sigurno eksistenco. Za politiko samo je pa treba tudi temeljitejših študij kakor je pa samo vsakdanje čitanje političnih listov, ki pač morejo služiti v svrhu informacije, ne pa kot priprava za bodočega politika-poslanca. Zgodi se tudi navadno, da taki dijaki ne dosežejo svojega cilja, da zane-marjajo svoje študije in jih tudi ne dovrše, kajti dvema gospodoma je težko služiti.

Precejšen del družabnega življenja našega dunajskega akademika se odigra v kavarni; pri večini slovenskih dijakov je kavarna edini javni lokal, kamor kolikortoliko redno zahajajo, kajti v gostilno večina zaide bolj redko. To je po mojem mnenju velika prednost n. pr. pred Gradcem, kjer ni tako razvitega življenja v kavarnah, ampak se koncentrira bolj v gostilnah. In gotovo ima prednost kavarna, kajti tu ne pije alkohola in zraven čita časnike in revije, ki so v obilici na razpolago. Vsakdo mora priznati, da se da veliko bolj duhovito debatirati o celi politiki, pa o drugih aktuelnih vprašanjih v kavarni, kakor pa v gostilni, kjer alkohol kmalu razburi duhove, in je trezno razmišljanje izključeno.

Obžalovati je samo, da pride naš dijak radi svojega slabega gmotnega položaja le redkokdaj tudi v boljše lokale, oziroma kavarne. Iz vseučilišnega mesta naj prinese z diplomo tudi zunanjo opiljenost, fine oblike in občevanju in sigurnem nastopu, stvari, ki so včasih večjega pomena za njegovo karijero nego izkušnje. Kje naj si to vse pridobi? Kot Slovenec ima le redko dostop v boljšo dunajsko nemško družbo, doma pa — no tu je pa navadno še slabše, saj često ga sploh ne vpoštevajo.¹ In precej lahko pridobi, ako mu je mogoče zahajati v boljše lokale, kamor pride tudi bolj distinguirano občinstvo. Navadi se paziti na svojo zunanost, krotiti svoj južni, oziroma glasni temperament, ki pa večkrat pokaže le pomanjkanje vzgoje, pridobi si siguren nastop, tako da ne pride v zadrego, če stopi v finejši lokal ali pa, da ne postane konfuzen že, če ima opravka z družabno višje stoječimi ljudmi.

V boljših kavarnah ima na razpolago tudi fine revije, ki jih sicer naš akademik niti po imenu ne pozna. Da imenujem le nekatere: *Velhagen & Klasings Monatshefte*, *Westermanns Monatshefte*, *Kunstwart*, *Kunst*, *Deutsche Kunst und Dekoration* itd. Po teh revijah ima vpogled v precejšen del nemške kulture, zlasti umetniške.

Se odkrito besedo glede menze. Večina slovenskih dijakov hodi redno v menzo, ker morajo, radi svojega zelo ozko omejenega proračuna. Opaža se pa, da kdor čuti le malo več okroglega v žepu, sicer ne začne zabavljati čez menzo ali pa se je sramovati, kakor trdi pisec dotičnega

¹ Tu je po mojem mnenju pravi vzrok, da toliko slovenskih inteligentov poišče družico za življenje med tujkami. Ne pomanjkanje naobraženih, finih in značajnih ženskih oseb v domovini, kakor trdi J. Puntar v svojem članku *Naš družabni problem* (*Zora* XVI., 10.). Tukaj se godi našemu ženstvu krivica, kajti ni res, da dotični inteligentje zato raje volijo značajne, izobražene tujke kot osebe, ki ne vedo, ne kam ali celo le to, da je mož le zavarovalnica za udobno življenje. Resnica je le, da ima velikomestno ženstvo zlasti pa ono, med katero ima pristop slovenski akademik, navadno le cilj, dobiti moža in naj je ta tudi Kitajec, da ji je le zasigurana bodočnost. Ne globokejša izobrazba in finejši značaj, ampak večja rafiniranost, s katerim znajo zasledovati svoj cilj in rutina, s katero znajo preskrbovati velikomestne mamice svoje hčere z ženini, je poleg fakta, da slovenski dijak sploh ne pozna slovenskega ženstva, ker ima premalo prilike priti v slovensko družbo, je vzrok temu žalostnemu pojavu. Le pomislite: Mlad, neizkušen fant, ki tekom svojih gimnazijskih let sploh ni prišel, zlasti če se je šolal v kakem provincionalnem mestu, v fino žensko družbo. Prijazno ga sprejemajo, govore mu sladke besede, povabijo ga v družino, sploh vidi, da ga vpoštevajo, to mu de dobro in ni čuda, da je fant ves očaran od take prijaznosti med tujimi ljudmi, medtem ko ga doma morda nihče ne pogleda, pozabi na domovino in ji postane nezvest. Saj se še tako prevečkrat zgodi, da je oni trenutek, ko mladi človek prvič pride v dotiko z ženskim spolom, odločiven za celo njegovo bodočnost. Oglasi se mu morda pozneje večkrat vest, da ni prav storil, ko se je vezal s tujko in da ne bo srečen, toda večkrat je težko pretrgati vezi, v katere se je zapletel. Tolaži se tedaj, da so tujke bolj značajne, bolj izobražene kakor slovensko ženstvo, ki ga sploh ni imel prilike spoznati.

Ko bo slovenska družba našega dijaka povsod prijazno sprejemala in bo našel pri njej oporo, takrat tudi ne bo navezan na tujino in izginili bodo tudi narodno mešani zakoni med inteligenco.

članka, pač pa izgine iz menze in se abonira v gostilni. Vzrok: cena v gostilni je za kosilo 20 vinarjev višja, ali pa še celo ne, za to ima dotični veliko tečnejšo hrano kakor v menzi. Zlasti opoldne je nekatere dni hrana v menzi naravnost slaba, včasih tudi neužitna. (Marsikdo, ki je redno cele svoje študije zahajal v menzo, je odnesel s seboj iz »zlatih« vseh učiliških let — pokvarjen želodec.) Če se vlije n. pr. v krožnik juhe malo mrzle vode, se napravi na vrhu pol prsta debela plast — loja. Večerja je boljša. Velik del slovenskih dijakov pa nima niti toliko sredstev, da bi si res mogel privoščiti vsaj celo kosilo in večerjo (z mesom) v menzi, zadovoljiti se morajo s prikupami po 10 v. Če je pa pri denarjih si pa privoščil še »močnato jed« za 14 v ali pa 22 v. In s to nezadostno hrano se pretolčejo fantje, celo kadar prav intenzivno študirajo za izpite. Čudno je samo to, kako ti vzdrže! Če se ne bi zatekala večina o Božiču in Veliki noči k polnim loncem žgancev v domovino, kjer si zopet naberejo novih sil, ne bi mogli nikakor vzdržati.

In pri teh razmerah, prosim vas, more kdo reči, da vprašanje o denarju ne igra v resnici take vloge kakor marsikdo misli! O ne, pač pa toliko večjo kruleči želodec! In s tistimi groši, ki bi jih dotični, ki zmorejo abonement v gostilni, prihranili, če bi hodili v menzo, naj hodijo poslušat opere? Kranjec moj mu osle kaže!¹

M.

Naše razmerje do katoliških Nemcev.

Že skoz desetletja sem igra v Avstriji narodnostno vprašanje vloge, okrog katere se suče vse naše javno življenje. Narodnostni spori menjavajo vlade in tvorijo prvo programno točko vseh najraznoličnejših političnih strank, narodnostni interesi odločujejo premnogokrat — v škodo katoliški stvari — celo v strogo hierarhičnih zadevah, kaj šele pri uradniških imenovanjih, pri katerih imajo žal največkrat odločujočo besedo razni narodni sveti, ki vidijo v vsakem uradniškem mestu „politicum“. Zlasti zadnja leta se je pričela med avstrijskimi narodi prava državljanska vojna, ne sicer s krvavim orožjem, ampak s sredstvi, ki delajo ta boj grši od krvavih vojn: denar, hujskanje soseda proti sosedu, teptanje najnavadnejših pravic bližnjega, pijača, korupcija najgrše vrste — vse to so sredstva, katerih se ne straši „narodni delavec“ v dosego svojih raznorodovalnih namenov. Prosvitljena doba svobode, bratstva, enakosti, humanitete se pač odlikuje po tem, da je dala svetu nebroj društev, ki zasledujejo lep namen varstva živali, rastlinstva itd., toda društev, ki naj bi krotila tisti bestialni človekov instinkt, ugonobiti drugo raso, vzeti sosedu dom in jezik, takih društev nam doba svobode ni dala.

Toda da nauk absolutne svobode ni mogel roditi drugačnih sadov, nam je umljivo in naravno; saj je v absolutni svobodi že izražena tudi

¹ Uredništvo samo veseli, da more priobčiti še eno mnenje o vplivih velikega mesta na slovenskega dijaka. Vprašanje je vsekakor važno in se je pri nas dosedaj še prav malo resno pretresalo. S takimi članki se opozori javnost na naše pereče strani, na drugi strani bo pa dijaštvo s čisto drugimi mislimi prihajalo v velika mesta, kakor je dosedaj, če ga bomo opozorili na dobre in slabe strani. Nekatera vprašanja, ki sta se jih doteknila tozadavna članka v Zori, kar kriče po diskusiji, zato želi uredništvo, da bi tudi drugi čitatelji in prijatelji lista izrazili svoje mnenje.

negacija vsega, kar mene ovira v svobodnem razvoju in svobodnem uživanju, in kaj me bolj ovira, kaj mi je bolj napoti kot pravice mojega bližnjega, ko jih moram respektirati! Naravno, da jih negiram, ako sem privrženec svobode, liberalizma. Čudno pa se nam zdi, ko vidimo sodelovati pri tem raznarodovalnem delu ali celo na čelu teh »narodnih delavcev« tudi ljudi, ki se štejejo za katolike in zavzemajo celo odlična mesta v krščansko-socialnih strankah in katoliških društvih. To nam da misliti in tudi marsikaj sklepati.

Čisto naravno se nam zdi, ako sodeluje slovenski katolik pri narodni obrambi, kajti naše obrambno delo ni obrambno samo po imenu, mi bijemo boj za svoj narodni obstanek in ta boj proti na vseh straneh slovenske domovine s silo prodirajočemu tujcu je življenjska potreba, da stopi zadnji Slovenec z vso energijo na branik. Mi se branimo, hočemo ohraniti slovensko zemljo Slovincu, hočemo ohraniti svojo narodno individualnost, in na njeni podlagi ustvariti svojo kulturo, svojo gospodarsko moč razviti iz pogojev, ki nam jih je položila v našo zemljo narava sama, a nočemo niti najmanj braniti in motiti svojih sosedov, da store sami na svoji zemlji in med svojim ljudstvom isto. Drugače je n. pr. nemško takozvano narodno obrambno delo. Mar nima v Avstriji Nemec vseh političnih pravic, mar nima na svoji strani vlade, saj je dinastija sama nemška, mar nimajo šol in vseh pogojev več kot v popolni meri za obstoj in napredek nemštva in nemške kulture v Avstriji, mar ne reprezentirajo svojemu številu več kot primerno gospodarsko silo v državi — saj tako sami trde, — mar nimajo dovolj zastopstva, ko tvorijo malodane večino v državnem zboru, dasi je po narodnosti samo tretjina Avstrije nemška, mar hočejo nas manjše narode iz same čiste bratske ljubezni osrečiti s svoje kulturo?! To je gotovo, da je nemško takozvano »obrambno« delo vsaj v alpskih deželah, ki nas v prvi vrsti brigajo, popolnoma neopravičeno, krivično in nasilno, in to je tudi gotovo, da pri tem delu sodeluje veliko nemških katolikov, ki ne nosijo tega imena samo zato, ker se najdejo njihova imena v raznih kat. maticah, ampak se tudi javno in ponosno prištevajo za ude kat. cerkve.

Odkod to kričeče nesoglasje med teorijo — krščanstvom in prakso, ki pomeni priznanje krščanstvu popolnoma nasprotnega principa: pravo močnejše pesti?

Narodnostni boj je sad liberalizma. Način tega boja in dejstvo, da se udeležujejo tega boja aktivno tudi katoliki tam, kjer ne gre za ohranjenje lastnega življa, ampak za raznarodovanje, je dokaz, kako globoke sledove je zarisal liberalizem v družbo zadnje dobe. Gospodarskem liberalizmu je v Avstriji sicer že precej odzvonilo, v verskem oziru pa je pustil za seboj rane, ki so marsikje danes opasnejše kot v dobi neomejene liberalne vlade. Boj proti liberalizmu je bil v prvi vrsti političen, poudarjalo se je pogubnost liberalnih načel v gospodarskem oziru, a preobrata na političnem polju ni spremljal dovolj uspešen preobrat v verskem oziru; zato pa je bil uspeh polovičarski in to polovičarstvo čutimo danes in ga bomo še hujše čutili v bodočnosti: edini nepremostljivi moment, ki loči kršč. socialca od socialnega demokrata, ki pa je tudi kardinalna programna točka, po kateri nosi tudi svoje ime, je pozitivno krščanstvo. Žalostna resnica je, da je v kršč. socialnih vrstah velik procent ljudi, ki poznajo krščanstvo samo v besedah, a da bi izvajali vzvišene krščanske ideje tudi v praksi, po njih uravnali svoje zasebno življenje in javno delovanje in jih skušali v polnem obsegu, do zadnje pičice spraviti do veljave tudi pri onih, katerim so voditelji, četudi bi temu ali onemu to ne bilo po volji, čeprav bi ta

ali oni odletel, zato jim manjka prave verske izobrazbe, doslednosti in poguma: igrati se s strastmi mas je lažje kakor jih krotiti, demagog si osvoji maso za svoje misli morda z enim sijajnim nastopom, pedagog rabi mnogo časa, da si privrženec vzgoji. Tako demagogično sredstvo je hujskanje proti drugim narodnostim, zbiranje sredstev v ponemčevalne namene, zatiranje pripadnikov drugih narodnosti itd. Višek doseže nacionalna prenapetost, ako jo najdemo tam, kjer bi je ne pričakovali, namreč od strani nemških zastopnikov cerkvene oblasti, kakor n. pr., če graški ordinariat iz „strahu“ pred nemško javnostjo ne dovoli slovenske službe božje in pusti rajši, da se tisoči graških Slovencev izgubljajo v brezverski socialni demokraciji. To je ravno: ljudski voditelji in celo v to najbolj poklicani cerkveni služabniki nimajo dovolj poguma, da bi zapostavili svoj interes, to je naklonjenost javnosti, in jasno in določno označili raznarodovalno delo kot krivično in protikrščansko, in mesto da pri njem sodelujejo, začeli proti njemu neizprosno boj. Tako pa sami pomagajo pri delu framasonstva. Kdo najbolj pali narodnostne boje? Judovstvo, ki je samo internacionalno. S tem najbolj uspava katoličane, da ne vidijo, kako prodira premišljeno delo svobodomiselstva, da hodijo celo roko v roki z najzagrizenejšimi sovražniki krščanskega imena. Tako vidimo n. pr. danes, da je stopilo kulturno vprašanje čisto v ozadje, kakor da sploh ni več aktualno.

Značilno za naše sedanje razmere je tudi naše razmerje do katoliških Nemcev, to je do nemškega katoliškega dijaštva. Prijateljski odnošaji med nami in nemškim dijaštvom bi se zdeli danes nekaj nezaslišenega in slovenska javnost bi nas zaradi tega skoro gotovo ostro obsodila. In vendar bi bilo tako prijateljstvo naravno, ker katoliku je in mora biti najvišji pravec, po katerem uravnava vse svoje razmerje do zunanjega sveta, krščanstvo, iz katerega izvaja šele dolžnost ljubezni do naroda, katerega sin je, iz katerega izvaja pa tudi zakon pravičnosti do vsakega posameznika kakor tudi celih narodov. Saj se niti zastopnik slovenske radikalne dijaške struje ni sramoval izreči besed na javnem shodu v dobi Wahrmondove afere, torej tedaj, ko so imeli radikalci v svojem programu še absolutno narodnost: »Im Gegenteil, die fortschrittlich gesinnten Slaven stehen ganz auf der Seite ihrer anderssprachigen Kommilitonen. Alle nationalen Streitigkeiten schwinden vor diesem Kulturkampfe. Der Kampf ist international und muß international geführt werden.« (»Zeit« 1908.)

(Konec sledi.)

Flor. Božič:

Dijaštvo in šport.

Da smo si na jasnem, poskusimo definirati, kaj razumemo pod športom! Šport so vsa gibanja, vaje, ki jih delamo zaradi razveseljevanja, zabave in razvedrila, posebno pa, če jih delamo z namenom, da bi mogli druge na gotovem polju telesnih vaj prekositi in v tej tekmi pridobiti kako nagrado. Tako razume šport Müller v »Mein System«. Isti razume dalje pod gimnastiko, t. j. telovadbo, vsako vajo, ki se dela z namenom, telo izpopolniti, zdravje in moč utrditi, zvišati telesno vztrajnost, ročnost itd.

Potemtakem je tudi telovadba lahko šport s stališča dotičnega, ki vadi, ki se uri. Telovadi tisti, ki skače na daljavo (visočino), baš zaradi tega, da si krepi noge, gotove mišice. Šport pa je takoj, ko poskuša kdo

napraviti skok kolikor možno daleč in kolikor mogoče brez napake, lepo. Pa o telovadbi obširneje na koncu.

V sedanjih časih se more človek le malo brigati za drugo, kot za svoj obstanek. In v tem boju za obstanek se rabijo največ enostransko moči posameznika, druge strani ostanejo zanemarjene. Zato ni čudno, da si je človek poiskal zabave in razveseljevanja največ v prosti naravi. Nad čemer sino se kot otroci razveseljevali, to je ponajveč šport. In že spočetka je skušnja pokazala, da šport ne ostane brez vpliva na človeka, ki ga goji pametno in zmerno, ampak ga popolnoma predružači, kri, živci, mišice, celo telo se okrepeča, volja utrdi. Torej čim enostranejše je delo, posebno duševno, tembolj potrebna je gojitev športa. Pa ne samo to, šport je tudi šola za značaj. Vsak šport zahteva, da vztrajaš pri stvari, ki si jo izbral. Pa telesni šport zahteva istotako urejeno, solidno življenje. V tem tiči veliki нравni in socialni pomen športa.

Tudi velike estetične vrednosti je prav gojen šport. Estetično (umetniško) čuvstvovanje je v lepo zrastlelem telesu. Vsak občuduje grško umetnost, če ogleduje grške kipe junaških postav, njih lepo razvito telo; isto občuduješ, če gledaš lepo razrastlo telo telovadca, močne krepke prsi in železno-trde mišice. Živ kip, model, ki bi lahko služil prvemu grškemu umetniku.

Šport je torej velikega kulturnega pomena. Posledice prav gojenega športa so: srčnost, odločnost, prisotnost duha, preudarnost, sočutnost in vsestranska okrepitev telesa. Ta zavest se širi vedno bolj. Na Nemškem imajo poseben prostor za »Sportwettkämpfe« (Stadion v Grunewaldu pri Berlinu). Isto je v drugih državah; v Parizu, Bois de Boulogne; v Londonu v Hyde-Parku. Posebno na Nemškem se vidi, da se zlasti višji krogi zanimajo za šport; a ne samo aristokrati kot pri nas, tudi knežji krogi, nemški cesar sam s princii. Tako je izdal vojvoda Adolf Friderik Mecklenburški¹ pred kratkim oklic: »Treibt Sport«, »Gojite šport«, ki naj vzbudi zanimanje za šport in ga zanese v širše kroge ljudstva.

Tu pravi: »Von körperlicher Gesundheit und Erstarkung ist nur ein kurzer Schritt — zu voller nationaler Größe. Wer soll diesen Schritt vollenden?« — Cel narod, zlasti pa mladina, mora pripomoči, ker njena je prihodnost. — Dalje: »Die Jugend stark zu machen und in ihr die ganze Nation: Das ist das Ziel, das sich der moderne Sport gesteckt hat.« Gojite šport zaradi njega samega, toraj zaradi krepitve telesa, da bodo najvažnejši življenski organi zdravi in delozmožni. Gojite šport zaradi medsebojnega prijateljstva in družabnosti.

»Gerade der Sport darf als eine Bildungsstätte guter moralischer Eigenschaften betrachtet werden, wenigstens dort, wo wahrer Sport getrieben wird.«

Šola bi morala skrbeti ne samo za duševni razvoj, ampak še bolj za telesni razvoj mladine, ker samo zdravo, krepko mlado telo ima svežega duha, je vzprejemljivo v večjem obsegu za vse lepo in plemenito, občuti veselje in ljubezen do učenja (kot pravi nek nadporočnik-urednik »Illustr. Sportzeitung«). Dva najpomembnejša strokovnjaka, prof. dr. Schmidt v Bonu in inž. Klette v Draždanih sta izdala: »Grundsätze über die Bedeutung öffentlicher Spiel- und Sportplätze für die Volksgesundheit«, kjer pretresujeta različna tega se tičoča vprašanja.

Ni moj namen, tu naštevati te nazore, ker jih dobite v različnih knjigah, časopisih in tudi v brošurah. N. pr.: »Kako je skrbeti doma za zdravje šolske mladine«, »Zdravstvena pravila za učence in učenke«. (Burgerstein)

¹ Vzeto po »Das große illustrierte Sportbuch.«

Sorazmerno pa se malo briga za šport naša učeča se mladina, dijaštvo. Ne rečem, da se ne vidi zanimanja za šport med dijaki. V Ljubljani jih vidiš pozimi na ledu, poleti v vodi precej, vender pa še malo, isto v telovadnici. Ravnotako v drugih mestih: Kranju, Idriji, Novem Mestu, Gorici itd. Vender mi bo vsak prav dal, ako trdim, da so to ponajveč dijaki, ki so bolj premečnih starišev, ki se jim ni treba mučiti s poučevanjem, da lahko naprej študirajo. In vedno ne najboljši dijaki! Vzrok je pač, ker športa ne goje na pravi način. Za našega dijaka je najprvo učenje; učiti se moraš; ko boš nekaj znal in vedel, boš lahko kaj več koristil domovini. Če izgineš v svetovnem valovanju, je slovenska mati izgubila zopet enega sina, lahko nadomestljivega, ali — ena vejica je manj. Učenje je torej prvo, potem pa se zabavaj, razveseljuj, pa ne po gostilnah, ponoči, pri alkoholnih pijačah, v zakajenih zadeglih sobah. Žalibog, še vedno se med našimi dijaki rado občuduje junake, »hauptkrokarje«. Res čuden fantovski ponos! Ne tu, ampak razveseljuj se pri športu, igrah, telovadbi, ki ti nudijo toliko razvedrila od napornega učenja. Tako boš vesel svojih uspehov v šoli, veselil se boš svojega zdravja, svojega svežega mladostnega duha. V eni zadnjih številk »Zore« sem čital o ameriških srednjih šolah, kjer pisec dotičnega članka kaže dobre strani športa in vzpodbuja naše dijake k športu, na drugi strani pa navaja slabe strani športa, kako pridni so v šoli navadno največji in znameniti »športsmeni«.

Tako na kratko pomen športa. Moj namen je pravzaprav, da se med slovenskim dijaštvom poveča, če že ne vzbudi večje zanimanje za šport, za to ali ono vrsto športa, ki se temu ali onemu zdi najbolj pripravna in priljubljena. Šport je zelo različen. Enemu to ugaja, drugemu zopet to. V naslednjem hočem na kratko navesti različne panoge športa, omeniti svoje mnenje, v kakšnem razmerju naj bi bilo naše slovensko dijaštvo do enega ali drugega športa. Pred vsem menim naše srednješolsko dijaštvo, to ima dovolj prilike in časa, da goji ta ali oni šport, manj prilike pa, da vidi uspehe in dobrine športa in da spozna njega slabe strani, torej da se navduši za šport in ga zna dobro gojiti. Slednje je pač mogoče po večini visokošolcem, ki študirajo v večjih mestih, Dunaju, Pragi, Gradcu itd., ne samo, da lahko prebirajo športne liste: »Illustrierte Sportzeitung«, »Sport«, »Allgemeine Sportzeitung«, ampak tudi, da si ogledajo važnejše športne prireditve in velikomestno športno življenje. Pa ne samo naša srednješolska mladina, tudi mladina na drugih šolah, — moška in ženska, na učiteljiščih, meščanskih šolah, naj bi se začela bolj zanimati za različne športe. Tudi ženska mladina naj goji šport bolj kot sedaj — in ples — ponajvečkrat izrodek športa, — bi rekel — ne bo imel več take privlačne sile. Omenim naj še preje knjigo:

Das große illustrierte Sportbuch, ausführliche Darstellungen der modernen Sportarten. — Theodor Rulemann (Verlagsdruckerei »Merkur«, Berlin 50, 16), kjer so navedene in opisane na kratko vse najrazličnejše vrste športa.

Znana je knjiga: Mein System. J. P. Müller. — Iz Bibliothek: Sport und Spiel. 16 Bände. Ausführliche Prospekte. Verlag: J. J. Weber, Leipzig 26, kjer so posamezno opisani različni športi.

Sammlung Göschen: (96) Bewegungsspiele.

(Če pa kdo želi pojasnil ali navodil o športu, pa naj se obrne na telovadni odsek društva »Danice«, ki bo radovoljno z nasveti na razpolago.)

Razdelil sem si stvarino po času, v katerem se ta ali oni šport najbolj in najlažje goji. Gotovih športov sploh ne bom dosti omenjal, ker za naše dijaštvo nimajo pomena.

Šport pozimi.

Debel sneg pokriva položne planjave, širne ravni. Vse je enolično. Pa kljub temu nudi vaškim otrokom mnogo veselja. Zakaj, se ne bi veselili tudi meščani, ne samo mladi, tudi odrasčeni. Saj je zdravo, prosto se gibati v naravi, v zdravem, svežem zraku. In to zabavanje, veselje imenujejo v velikih mestih zimski šport.

Najbolj v navadi je — mislim — pri nas v domovini sankanje.

Sankanje.

Veselo življenje na vasi, šolska mladina skače, se kepa in sankajo po pobočjih. Kmalu je par deščic skupaj zbitih s povprečno desko, spredaj navzgor lepo zaokroženih in sani so tu. Seveda moderni šport zahteva ličnejše orodje, ličnejše sani, bolj solidno napravljene iz lesa ali železa.

Pa naše dijaštvo, ki je bolj skromno, se bo zadovoljilo z domačim delom, s sanmi, narejenimi v domači vasi. In kako veselje, lepa, zdrava zabava o času zimskih počitnic — za božične praznike.

Pa tudi v mestu, kjer študira, — govorim splošno, — bi se nazadnje lahko veselo razvilo sankanje.

V Ljubljani bi lahko preskrbel telovadni odsek Orel v okrilju S. K. S. Z. kak tak prostor blizu Ljubljane.

Zanimanje za ta šport se kaže tudi že na Kranjskem. V Bohinju se je otvorilo lani krasno sankališče, isto v Ljubljani v drevoredu Tivoli. Ali je v Ljubljani prostor primeren, mi ni znano. Koliko se udeležujejo dijaki v Ljubljani in poslužujejo sankališča, mi ni znano. Naj bi ne gojili tega športa samo premožnejši dijaki, ampak tudi manj premožni, vsak, ki čuti veselje do tega športa.

Bobsleigh.

Posebna vrsta sankanja je takozvani Bobsleigh (Bobsli) ali Bob imenovan. Samo take sani so mnogo dražje, ker so sestavljene iz dveh delov, kojih prednji se lahko krmari.

Drsanje.

Največ dijakov goji menda drsanje, posebno v Ljubljani, v Kranju itd. Zdrav in eleganten šport v vsakem oziru. Največja težkoča je pa tu začetek, pa saj je vsak začetek težak. (Drsalke.)

Smuči.

V nekaterih krajih na Slovenskem so se tudi že udomačile smuči = Ski, v goratih pokrajinah v Trnovskem gozdu, v Kamniških planinah itd. Ta šport je sicer nevaren, pa ima mnoge dobre strani; lahko hitro, z malim trudom premeriš razprostrane ravni, pobočja. Kdor ima priliko, naj se ga poprime. Tudi kurzi za smuči so se že pričeli v Bohinju.

Omenim naj tu zavod sv. Stanislava v Št. Vidu, ki tudi v tem oziru skrbi za svoje gojence. Na desno pred zavodom se nahaja pozimi obsežno drsališče, ki lahko nudi veliko zabave gojencem. Kot so mi tam povedali, si mislijo na Šmarni gori oskrbeti tudi sankališče, na katero bi lahko zahajali tudi dijaki iz Ljubljane.

Omenim naj tu le nekaj stavkov o pomenu zimskega športa (po članku iz »Allgemeine Sportzeitung«):

In ethischer und sozialhygienischer Hinsicht bedeutet der Wintersport, ähnlich der Touristik im Sommer, eine gesundheitliche Förderung

seiner Anhänger, die, der dumpfigen Stadt- und Stubenluft entfliehend, in dem reinen Äther der Winterberge den Körper stählt und die Seele erhebt. Kraft, Entschlossenheit und Gewandtheit sind notwendig, um den Kampf mit der herben Winterzeit und ihren Elementen — Eis und Schnee — aufzunehmen. So ist im Wintersport ein neues Heilmittel für heutige und die kommenden Generationen geschaffen worden. In gleicher Weise wächst der Sinn für Naturfreude und Naturgenuß, der bisher nur im Sommer gepflegt wurde und die Erkenntnis ist allgemein geworden, daß der »gestrenge Winter« ebensoviel Reize besitzt, wie die Sommerzeit, ja, sie an Pracht und Schönheit sogar noch weit übertrifft.

Da je zimski šport z narodnogospodarskega stališča velikega pomena, mi ni treba posebej poudarjati; saj je ta moment menda najbolj vplival, da so otvorili sankališče v Bohinju.

Fr. Stelè:

Razmerje učiteljstva in dijaštva do abstinence.

Na N i z o z e m s k e m so ustanovili l. 1893 prvo dijaško abstinenčno društvo v Leidenu; sledil je Amsterdam, sedaj pa so taka društva že na vseh visokih šolah. Protialkoholni boj na Nizozemskem je naperjen le proti žganim pijačam.

Pod pokroviteljstvom šolske oblasti ustanavljajo otroška društva, ki pa vežejo le proti pitju žganih pijač. Pred desetimi leti pa je naučno ministrstvo določilo pol ure pouka o abstinenci na teden.

L. 1893 so ustanovili v Amsterdamu učiteljsko društvo »Nederlandsche Onderwijzers Propaganda-Club voor Drankbestrijding«; takrat je imelo 11 članov; sedaj pa se je tako razširilo, da šteje že 23 društev z 875 člani.

Od l. 1897 dalje izhaja mesečnik »De Wegwijzer«; urednik njegov je učitelj. Knjižnica prej imenovanega društva je mogoče najboljša za alkoholno vprašanje v celi Evropi. Mesečno glasilo društva je »Het Club-organ«.

V Belgiji obstojajo mladinska (šolska) abstinenčna društva, podobna kakor na Francoskem. Učitelji niso organizirani, pač pa je višji nadzornik za ljudsko šolstvo, J. Melchior, predsednik društva »Union Nationale des Sociétés de Tempérance«.

Na D a n s k e m je začetnik abstinečnega gibanja učitelj Jørensens. Učitelji delujejo jako pridno v guttemplerskih društvih; l. 1904 so šteli Guttemplerji 150 lož z 8000 člani. Društvo treznosti je štelo l. 1904 12.000 članov. 550 učiteljev pripada zvezi »Danmarks afholdssforening«; 20 učiteljev tvori v tej zvezi lastno organizacijo. Dijaško društvo, ki se je ustanovilo l. 1893, obstoja iz 11 podružnic s 400 člani.

Na F r a n c o s k e m je od l. 1897 dalje antialkoholni pouk na ljudskih in srednjih šolah obligaten. Od l. 1900 je tudi določeno, da naj se uspeh tega pouka označi v odhodnih izpričevalih.

Obstojajo tudi že ilustrirane učne knjige; v prvi vrsti je treba omeniti J. Baudrillard: »Livret d'enseignement antialcoolique«; vrše se tudi kratka predavanja. Tudi na Francoskem je boj naperjen v prvi vrsti proti žganim pijačam, posebno proti absintu. Popolnih abstinentov je malo; dijaki v pensionih državnih srednjih šol dobé vsak dan vino.

Za ljudske in srednje šole je namenjena tudi knjiga Langlois: »Manuel d' antialcoolisme«, ki je izšla po iniciativi učiteljskega društva »Société Antialcoolique des Instituteurs et des Institutrices de France«.

Zveza »Ligue nationale contre l'alcoolisme« je ustanovila 1305 mladinskih društev (mladina od 10. do 20. leta), ki štejejo 71.084 članov. Društva se imenujejo »L' étoile bleu«; posebno zaslugo za ta društva imajo profesorji iz Toulouse; izdali so tudi knjigo »Petit manuel du ligueur«.

Š v i c a je štela l. 1898 osem popolnoma abstinenčnih društev s 400 člani. I. Stump in Willenegger sta izdala veliko delo o alkoholizmu (stane 20 M). Učitelj Zehnder je urednik glasila »Blätter der Schweizer Guttempler«.

Posebne zasluge za abstinenčno gibanje imata prof. Avg. Forel in Bunge. L. 1892 so ustanovili prvo gimnazijsko abstinenčno društvo »Humanitas« v St. Gallenu. Takih društev je sedaj že cela vrsta.

Od l. 1897 dalje izdaja »Helvetia«, društvo abstinentov gimnazijcev v Zürichu in Bernu, v zvezi z akademičnim abstinenčnim društvom »Liber-tas« glasilo »Korrespondenzblatt für studierende Abstinenten«. L. 1896 so ustanovili katoliški dijaki »Schweizerische Studentenliga«, ki ima sedaj okrog 300 članov v štirih akademičnih, 10 srednješolskih in dveh sekcijah na dekliskih zavodih.

Mladinske abstinenčne organizacije, ki so jih ustanovili Guttemplerji in zveza »L' Espoir« v Lausanne, štejejo skupaj nad 10.000 članov.

V N e m č i j i pa in v A v s t r i j i v tem oziru nikakor ne stojimo na prvem mestu. Izvršilo se je sicer nekaj privatnih poizkusov, oficijelno od strani vlade in pa v velikem obsegu se je storilo toliko kot nič. Dijaštvo samo se je sicer sem in tja pač obrnilo energično proti pivskim razvadam in pijanskemu terorizmu, ki prevladuje po nemških, pa semintja tudi po slovanskih dijaških društvih. Ravno ta stran nemških burševskih društev (žal tudi katoliških) je vzrok, da te sicer trdne organizacije v modernem življenju tako malo pomenijo. Katoliška društva se skušajo sicer zahtevam časa v okviru zastarelih tradicij prilagoditi, a ne gre in ne bo šlo — zato, tudi toliko odziva gibanju »prostega dijaštva«. O srednješolskem dijaštvu sploh ne govorim. Ne vem sicer, če je res, ali vsaj trdil je nek dijak na protialkoholnem shodu na Dunaju l. 1908 tako, da obstoja na srednjih šolah (nemških) v Avstriji 140 skrivnih pivskih družb. Če že ni res, pa že to dobro označi, kakšne so pri nas razmere, ker je taka trditev vsaj mogoča.

Sicer pa tudi na Nemškem in v Avstriji ni učiteljstvo čisto brez zaslug za protialkoholno gibanje. Tako vodi n. pr. učitelj guttemplersko ložo na Šlezvik-Holštajnskem. Učitelj na politehniku v Bremenu, Hähnel, je predsednik zveze »Allgemeiner deutscher Zentralverband zur Bekämpfung des Alkoholismus«. L. 1896 je ustanovil ljudskošolski učitelj Petersen v Kielu društvo »Deutscher Verein enthaltsamer Lehrer«; isti izdaja deset let sem glasilo »Die Enthaltbarkeit«. Od l. 1904 obstoja na Nemškem »Verein enthaltsamer Lehrerinnen«, ki šteje sedaj kakih 90 članov.

V Avstriji so ustanovili l. 1902 »Verein enthaltsamer Lehrer«; učitelj Pollak na Dunaju je ustanovil l. 1904 društvo »Verein enthaltsamer Jugend«, vendar le počasi napreduje.

V zvezi nemških alkoholovih nasprotnikov v Avstriji, »Mimir«, sodeluje okrog 200 učiteljev.

Tudi dijaštvo je deloma organizirano, vendar pa ne žanje posebnih sadov svojega dela. Najstarejša in največja akademična abstinenčna organizacija v N e m č i j i je »Deutscher Bund abstinenten Studenten« s 430 člani. »Germania« ima okrog 600 članov, ima lastno glasilo »Deutsche

Jugend«; v Paderbornu obstoja »Verein katholischer abstinenten Gymnasiasten« z okrog 50 člani. V Avstriji je na Dunaju »Akademischer Abstinentenverein« z okrog 100 člani. Na Ogrskem so ustanovili l. 1905 v Kronstadtu zvezo abstinenčne mladine med srednješolci, ki šteje okrog 110 članov.

Mogočno organizacijo ima tudi nemško katoliško dijaštvo; ta se razteza na Nemčijo, Švico in Avstrijo. Imenuje se »Katholischer akademischer Abstinentenverband«. Ta zveza se je osnovala l. 1907 na katoliškem shodu v Würzburgu. Nemška skupina je štela koncem zimskega tečaja 1909/10 12 podružnic s 160 člani; avstrijska 6 podružnic (Brixen, 2 v Inomostu, St. Pölten, Salzburg in Dunaj) s 112 člani; švicarska 4 akademične, 10 srednješolskih sekcij in 2 na dekliških penzijonatih z okrog 300 člani. Zveza je izdala letak »Jugend, Alkohol, Charakter« (Förster), ki ga je prinesla tudi »Zora« in izdaja svoje glasilo »Mitteilungen« (letno 1.20 M). Poizvedbe in naročila naj se naslavlja na: Tajništvo K. a. A. V., Inomost, Kinderfreundanstalt.

In pri nas med Slovenci in Slovani sploh —? Nič nimamo povedati. Edino mej Poljaki je to gibanje dosti živahno, a ker priobčimo o tem v kratkem poseben članek, zato tu tudi o Poljakih ne bomo poročali.

Slovenci sicer tudi v boju proti alkoholizmu nismo zadnji, vendar kar se tiče delovanja našega učiteljstva v ti smeri, delovanja šole, ne dobimo niti najmanjšega sledu, razun prizadevanj kakega posameznika. Vendar bo s časom tudi tu moralo postati drugače. Najprvo bi nam bilo potreba resnega, zavednega učiteljstva, ki bo vedelo, da je tudi pouk v ti smeri narodno, pa tudi narodno-obrambeno delo. Dà, tudi na narodno struno bomo morali udariti, pokazati bo treba, koliko nam alkoholizem škodi v obmejnih krajih. Ni treba, da bi vzgajali ravno abstinate, ampak vsaj ljudi, ki se bodo zavedali, kolika nesreča je alkoholizem za narod, za družine, za posameznika; ljudi, ki bodo o tem tudi narod poučili in svoje otroke doma in drugje, ki so jim v šoli izročeni v oskrbo; ljudi, ki ne bodo že v zgodnji mladosti napajali svojih otrok z alkoholnimi pijačami; ljudi, ki bodo tudi za svojo osebo prezirali vsake pivske družbe in navdušenje pri pijači. Ni potreba, da bi alkohol iztrebili, da bi se mu popolnoma odrekli, potreba pa je, da mu odkažemo stališče, kakršno mu po njegovih lastnostih gre. Zapreti pa vrata žganim pijačam, to vsekdar!

Ne želimo si med našim akademičnim in srednješolskim dijaštvom več abstinentov, želimo pa več razumevanja za alkoholno vprašanje; želimo, da dá slovo v l a d a r j u alkoholu, lahko ga uživa v tistih mejah, ki so neposredno začrtane po njegovih naravnih lastnostih. Več razumevanja tega vprašanja pa posebno med učiteljstvom!

I. Stenar:

Iz prijateljevih pisem.

Dunaj, 27. oktobra 1904.

Dragi!

»O, daß dies Dreigestirn dein Merkziel bleibe,
Des Glaubens Stern, der Hoffnung und der Liebe.«

si mi pisal, preden sem prišel sem. Tu mora biti človek res močan v nazorih in v volji, da ga velikomestno življenje ne spravi iz ravnotežja. To je

vrvenje in drvenje, da me kar glava boli. Kamor pogledaš, povsod vabilo v kak »Vergnügungs - Etablissement«. Ljudje menda nimajo nič drugega opravka kot uživati. Koliko neizmerne bede mora biti tu, kjer je toliko razuzdanega bogastva.

Tudi na univerzi se človek ne more izlepa orientirati. Vse mogoče reči se predavajo, a h kateremu predmetu bi se vpisal, se res težko odločiš; nek sistem si moraš sam sestaviti. Jaz vzamem prvi semester: Geschichte der Philosophie in pa: Hauprichtungen in der Philosophie der Gegenwart. Iz naravoslovja pa »Allgemeine Paläontologie«. Toliko predavanj je v tem katalogu, da jih komaj pregledam, a kar bi jaz rad poslušal — Naturphilosophie — ne najdem nikjer.

20. novembra 1904.

Prijatelj, filozofija na naši univerzi je pod vsako kritiko. Jaz bom kar pustil te ljudi in začel sholastiko študirati. Jodl sicer odločno protestira proti želji papeža Leona XIII., naj se sholastika zopet vpelje v višja učilišča, češ da to pomeni velik korak nazaj v temni srednji vek.

Pa naj bi bil mož vsaj toliko objektivni, da bi se pri sholastiki toliko pomudil, kolikor se pri drugih filozofskih sistemih. Pa ne, vse drugo na dolgo in široko razlaga, a sholastike se hitro iznebi. Njenega glavnega predstavnika, Tomaža Akvinca, odpravi z enim stavkom: »Der Mann hat fürchterlich viel geschrieben, man kann nicht einmal alles durchlesen.« Če je to znanstveno, potem ne vem, kaj ni znanstveno. Ali je pa morda to strah pred resnico? Kakor vidiš, sem še vedno kakor Herakel na razpotju. Blagrujem Te, ker imaš jasno začrtano pot.

Pot do resnice je res dolga in težka. Koliko duševnega dela je bilo treba, koliko zmot in prevar, da smo prišli do dejstva, ki se zdi tako priprosto, da vsako živo bitje nastane iz drugega živega bitja. Ljudje, ki jim je res samo za resnico, študirajo in preiskujejo celo življenje, a kako malo trdnega in zanesljivega doženejo; bolj ali manj dokazano hipotezo, teorijo, a dejstev malo, malo. Nazadnje pa morajo priznati: Ni gotovo, morda je, morda ni. Ti-le dokazi govore »za«, ti-le pa »proti«. Več ne moremo vedeti. Faust pravi Wagnerju: »Wer darf das Kind beim rechten Namen nennen?« Bojji po pravici bi morda rekel: »Wer kann das Kind beim rechten Namen nennen?«

Kako smešni se zde Tebi ljudje, ki si na podlagi časniških feltonov ali k večjemu popularnih brošuric napravijo svoje »znanstveno«, »moderno svetovno naziranje«, ki z njim staro, »dogmatično«, katoliško prepričanje ne more več držati ravnotežja, češ moderna, zlasti naravoslovna veda — Darwin in Haeckl — priznava edino enotno, monistično, svetovno naziranje, dualizem pa da je pokopan; kakor da bi se dali verski in filozofski pojmi rezati in meriti ter opazovati z daljnogledom in mikroskopom.

Tako si mi pisal v zadnjem pismu. In prav imaš.

Že stari so rekli, da je zgodovina učiteljica, a moderni človek se ničesar ne uči iz povestnice; vsaka stran te velike knjige ga svari, naj ne odstrani prehitro tega, kar so stoletja in tisočletja potrdila kot pravo in dobro. Cela zgodovina mu je en velik dokaz, kako se taka hlastna naglica bridko maščuje; a tega človek noče razumeti, staro prepričanje mora v kot, ni več moderno, edino »znanstveno« je naturalistično in materijalistično naziranje. Zopet bi rabili satirika, ki bi v Cankarjevem slogu pisal: »Cigareta in moderno prepričanje«. — Slika iz kavarne —: »V kavarni sedita — akademični slikar in pesnik — feltonist velikega svetovnega dnevnika. Slikar odloži svoj list, zapali cigareto in gleda za dimovimi oblaki, ki se izgublajo, kakor so se izgubili njegovi nekdanji ideali. Premišlja. — Da,

ravno tako — oblaček za oblačkom — ideal za idealom. — Končno mu ostane od cigarete — če je fina — cevka, od enen strani ožgana, od druge zgrizena; od idealov mu je ostal samo spomin — neprijeten, pekoč; rad bi ga vrgel proč in pohodil — kakor tleč cigaretni ostanek — da bi komu škode ne napravil, a ne more. — Spomin ga razburi. »Prokleti pesnik,« se obrne ljubeznivo k svojemu tovarišu, »pusti vendar že enkrat tisto judovsko cunjjo!« — »Prosim?« se odzove pesnik in ga pogleda, ne da bi časopis odložil. »Kaj pa umetnost v naši domovini?« — »Umetnost —.« — »A propos,« ga pretrga slikar, »skoro bi bil pozabil; jaz imam novo v chagrih in zlato obrezo vezano svetovno prepričanje, v slogu zmernega secesijonizma. Krasno delo; če me spremiš, ti ga lahko pokažem.« — »Zelo me zanima, če mi bo ugajalo, si tudi jaz naročim kaj tacega. Pojdiva!

»Bitte zahlen!«

Ali ni res »defficile satyram ono scribere«.

Dunaj, 28. decembra 1904.

Včeraj sem videl Goethejevega Fausta v dvornem gledališču. Goethe — mojster v obliki — ki je poznal človeško srce, je pač dosegel v Faustu višek svojega pesniškega stvarjenja — a vendar Faustovega problema ni rešil. In kdo bi tudi mogel pokazati ali misliti nekaj, kar bi mu trajno zadovoljilo duha in srce? Trideset let je Avguštin živel uživanju in zmotam, a je moral priznati Onemu, ki mu je pokazal pot do resnice: »Inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te.«

Faust je vedno modern, danes morda še bolj kakor v Goethejevem času. Faust — Wagner, kakor bi Goethe danes pisal. Faust — človek, ki se je resno trudil, da pride do resnice, a ga nobeno spoznanje ne zadovolji, vedno več hoče vedeti, a ker ne spozna, da preveč zahteva, obupa in se vrže Mefistu — uživanju v naročje. Malo Faustovega nezaupanja in dvoma do takozvane »vede« bi bilo želeti našim znanstvenikom — à la Haeckel —, ki mislijo, da je edino v napredku vede, in sicer naravoslovne, sreča človeštva.

Faustov famulus Wagner je pa pravi tip našega popularnega znanstvá, kakršno se podaja po naših časnikih in brošurah. Spominjaš se še, kako smo svoj čas — na gimnaziji — brali Bölschejeve brošure v zbirki »Kosmos«, ki izhaja v Stuttgartu. Ko sem prebral »Die Abstammung des Menschen«, kjer trdi, da se je človek razvil iz živali, se seveda nisem zavedal, da mož suponira to, kar dokazuje, a na vprašanje »kako?« dobro vem, ni dal nobenega odgovora. Nazadnje pa le pritrdi, da se je moral razvoj vršiti po nekih notranjih silah. Besede: sila, snov, so tisti »refugium«, ki nazadnje vse razlože. Seveda: »Wo die Begriffe fehlen, da stellt zur rechten Zeit ein Wort sich dar.«

Kako smo bili ponosni, da smo tako »znanstveno« reč razumeli; tedaj smo si mislili s tisto Wagnerjevo komično nadutostjo: »Zwar weiß ich viel, doch möcht' ich alles wissen.«

Prijatelj, kako malo resnosti je na svetu! Kmalu piši. Pozdravljen!

Dunaj, 7. januarja 1905.

Prijatelj, beri do konca in — ne sodi.

Oh, ti glasovi! Kakor hitro zadone nad mano, se mi zdi, da nisem več pri mizi sklonjen nad knjigo; pero odložim kakor v sanjah, a kje sem — ne vem. Včasih me zanese na širno planjavo — v temni noči iščem cilja, a ga ne najdem; včasih pa se znajdem na morju, vihar divja, vsi nebesni elementi groze ladji, ki je kakor suh listič v vetru, pogin, — a glej, v hipu zasije žarko solnce — in glasovi — lik sončnim žarkom — se zlivajo name.

Včasih zaprem okno, da bi jih ne slišal, a ga moram zopet odpreti, ker čutim njihovo prošnjo, naj jim dovolim vstop. A bojim se jih vprašati, so li k meni poslani, morda bi me potem zapustili in meni bi bilo žal; morda bi zgubil mir, a morda sem ga že.

Včasih — tuintam — mi je pa tako sladko pri srcu, ko čujem te glasove, poslušal bi jih celo večnost. Tedaj sem tako spravljen s svojo usodo, kakor še nikdar prej, in lepo življenje se mi v takih trenutkih zasmehlja. A en sam zvok in zopet vstane v meni goreče hrepenenje in tedaj začutim, kako visoko je moj ideal in kako daleč imam še do njega . . .

Dovoli, da sklenem, prihodnjic Ti natančno razložim vzrok svoje sentimentalnosti. Ah, prijatelj, kako malo stalnosti je včasih v nas. Toda zdrav !

* * *

To je zadnje pismo mojega prijatelja. Ko je prišel k pogrebu svoje matere, si je nakopal prehlad in pljučnico — in teden pozneje sem stopal v žalnem sprevodu za njim.

In zdaj te ni več! V sladko-sentimentalnih urah sem mladim prijateljem razodeval tvoje mišljenje in hotenje; dragocen zaklad sem jim odprl, naj izbirajo. Ni te več, a tvoj duh živi v teh listih in bo živel, kajti pisalo jih je življenje — resnično in plemenito. Hvala ti za ta dragoceni spomin!

* * *

Opomba priobčevalca: Kdor je našel v pismih mojega prijatelja kaj, česar ni pričakoval, tega opozarjam na to, da moj prijatelj — po geslu »docto homini vivere est cogitare« — ni pisal v pismih banalnih vsakdanjosti — n. pr. koliko je dal pri Gambrinu za pivo — ampak misli in nazore. Prebere naj njegova pisma še enkrat in videl bo, da je presojal sebe in — če je bilo treba — tudi obsojal, presojal pa tudi misli in nazore drugih, a njihovih slabosti in dejanj nikdar — obsojal.

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

Hrvatsko-slovenska akademija sv. Cirila in Metoda v Germaniku. V svesti si, da se zanimate, dragi rojaki, za svoje brate, ki jih je vrglo življenje v tujino, kjer naj se pripravljajo za bodoče delo med narodom v resnih, burnih časih, sem si dovolil sestaviti to poročilce o pripravi in o delu Hrvatov in Slovencev, ki jih je Previdnost zanesla v mirno in varno zavetje Germanika, o njih gibanju in medsebojnem občevanju. Zavest, da smo si sorodni po krvi in po duhu in da občujemo medseboj duševno, me navdaja z nadejo, da to poročilce blagohotno sprejmete v svoj in hkrati naš list.

Idealno hrepenenje in teženje Slovencev in Hrvatov-germanikov kot takih, ki jih ne zadovolji in ne more zadovoljiti zavod, utešuje hrvatsko-slovenska akademija sv. Cirila in Metoda, to zbirališče in ognjišče, odkoder vre v nje ogenj domovinske ljubezni in navdušenja ter se jim nudi prilika, da se pripravijo za bodočnost, ko se vrnejo iz „večnega mesta“ in bo treba začeti narodu vračati. Najbolje bomo spoznali to važno ustanovo, če se ozremo malce v preteklost ter tu poiščemo njen početek in jo potem zasledujemo do današnjih dni.

Če se pomaknemo za dobo dobrih dvajset let v bližnjo minuloost, zasledimo tu akademijo ravno v kaljenju, in vidimo, s kako radostjo in s kakim navdu-

šenjem za čast božjo in blagor svojega ljudstva so prisostvovali tedanji Jugoslovani-germaniki, med njimi trije Slovenci, ustanovni ali bolje otvoritveni seji dne 28. svečana l. 1889. Tedaj se je udejstvovalo, kar se je pripravljalo, takrat se je uresničila ideja, izprožena od tedanjega patra rektorja. Germaniki nemške in madjarske narodnosti so imeli že svoje akademije in to dejstvo je dalo povod, da je tedanji pater rektor izrazil svojo željo, da se tudi Jugoslovani združijo v akademiji, in s tem dal prvo iniciativo, prvi sunek, kakor moreš povzeti iz Jambrečkovičevega († 5. januarja l. 1910.) nastopnega govora ob začetku leta 1890./1891. Ideja je bila podana, le udejstviti jo je bilo treba. Jugoslovani so se je oprijeli z radostjo v svoji plamteči ljubezni do domovine in svojem idealizmu in tako so se zbrali 7. svečana l. 1889. k posvetovanju. Tu se je razvijal program, program vaje in dela, ki je vseboval zedinjenje zastopnikov obeh narodov in vežbanje v materinščini, da med kolegi tujih narodnosti ne pozabijo tega, kar so si pridobili tekom svojih študij doma. A ne-le nekaj status naj bi se ohranil pri izražanju misli v svojem domačem jeziku, temveč tudi napredovali naj bi. To je bil torej program, ki so ga tu razvijali in tudi odobrili. Sklenili so, da se akademija ustanovi. Izbrali so predsednika, in sicer sedanjega zagrebškega vseučiliškega profesorja Pazmana, in sestavili pravila. Društvo je torej začelo svojo eksistenco in takoj je začelo delovati. Izmed pravil hočem omeniti samo § 1. in § 16. § 1. tedanjih pravil govori o namenu društva in § 16. natančneje eksplicira § 1. s tem, da podaja par praktičnih migljajev, kako in kaj naj se dela. Da se bolj vidi namen akademije, ki so ji ga stavili ustanovniki, zato navajam paragraf besedno. Glasi se: Preporučuju se: 1. Pitanja blagoslovna, modroslovna, a i druga znanstvena, koja se u školi predavaju. 2. Pitanja, u sve strane lijepe umjetnosti in literature tiču. 3. Povjestničke radnje, kulturne slike, značajji koliko cjelokupne narodnosti toliko pojedinih slavnijeh muževa. Izuzimlju se pitanja strogo političkoga značaja. 4. Pitanja, koja zasijecaju u svakdanji domaći in crkveni život. To je bil torej namen akademije ob začetku, da se udje urijo v svojem materinskem jeziku; vidite, ni se povdarjalo toliko znanstveno delo — umevno, zakaj duh časa je bil takrat vse drugačen, kakor je danes. Po tem prvotnem programu se je tudi delalo. Zapisnik nam je zvesta priča. Izmed del, ki so postala v akademiji celokupna last, je mnogo predavanj vzetih iz filozofije, zgodovine, teologije in drugih ved, a dostojno stoje tem ob strani predavanja, ki se pečajo s specifično slovanskim življenjem. Razen o predavanjih nam pa poroča zapisnik tudi o deklamacijah, hrvaških in slovenskih, tudi par izvirnih proizvodov omenja in tudi o prevodih lahko bereš v tej knjigi, kjer je zabeleženo toliko dela. Za prvo dobo akademijinega obstanka je baš značilno, da so kritikovali vsekdar tudi jezik ne-le z estetskega stališča, temveč tudi s slovniškega. To dejstvo kaj dobro osvetljuje prvotni namen akademije.

V označenem smislu je torej družila akademija jugoslovanske germanike in jih navajala k delu v njih jeziku; živela je, tuptam tudi životarila. Leta 1894./1895. je pa zadela akademijo nezgoda, morala je zaradi premalega števila udov prenehati s svojim delovanjem za dobo dveh let. Po dveh letih, t. j. l. 1896./1897. se je zbudila zopet k življenju in leto pozneje je zopet zaspala za dobo enega leta, in se je po tem zopet dvignila v novi, preroreni lepoti in od tedaj uspeva do danes izborna.

Važno je tudi bilo, da se je z akademijo spojila knjižnica, ki je stela že l. 1891./1892. nad 100 zvezkov. Danes šteje precej nad 100 del.

Imamo torej Jugoslovani-germaniki svoje središče, ki se ga oklepamo, kjer se navdušujemo za realno delo med ljudstvom in se nanje tudi pripravljamo. Shajamo se pri sejah, kjer se čita predavanje in se po njem oglasi kritik, ki je predavanje preštudiral; dobila je namreč akademija tekom časa popolnoma značaj znanstvenega krožka, ki je tudi v sedanjih, novih pravih jasno izražen. Poleg tega se pa tu tudi ožje spoznavamo in se tudi polagoma spoznamo, kar

je za bodočnost največje važnosti; zakaj stik med zastopniki obeh narodnosti gotovo pripomore do globljega spoznavanja obeh narodov medseboj in omogočuje vzajemnost dela.

Zavedamo se pa v akademiji tudi važnosti vzhodnega cerkvenega vprašanja; to se kaže posebno na dan sv. Cirila in Metoda, zaščitnikov akademijinih. Ta dan gremo vsi v baziliko sv. Klementa na grob sv. Cirila, nad katerim sta veliki Leon XIII. in vladika Strossmayer zgradila krasno kapelo in jo posvetila sv. bratoma. V tej kapeli služi slovanski duhovnik-germanik sv. mašo, pri kateri je navzoča vsa akademija z drugimi Slovani-germaniki vred in moli za zedinjenje vseh slovanskih rodov v naročji ene Cerkve.

Taka je torej akademija v svoji zgodovini, taka je v svojem sedanjem delovanju. Važna je za jugoslovanske germanike, in sicer kot ognjišče znanstvenega dela in priprave za bodočnost in kot vir ožjega medsebojnega spoznavanja bodočih duhovnikov, ki naj postanejo cvet in ponos hrvaške in slovenske zemlje. Zato Bog daj, da procvita in rodi obilo sadu, ki ga bo užival ne-le posameznik, temveč ves rod!

A. Zupan.

Vseučiliško vprašanje. Dne 26. novembra je priredilo slovensko napredno (liberalno-radikalno) dijaštvo v Pragi in v Gradcu shode za slovensko vseučilišče.

V Pragi je bilo udeleženih okoli 300 jugoslovanskih akademikov ter hrvaški poslanec Supilo. Sprejeli so sledeče resolucije:

1. Vlada naj nam kot enakopravnim avstrijskim državljanom izpopolni naše pomanjkljivo ljudsko, srednje in strokovno šolstvo.

2. Istočasno z rešitvijo laškega vseučiliškega vprašanja naj se zakonito zajamči ustanovitev slovenskega vseučilišča; bode-li italijansko vseučilišče v Trstu, zahtevamo tudi mi svoje vseučilišče istotam.

3. Začasno naj se ustanovi provizorij slovenskega vseučilišča na češki univerzi v Pragi v smislu enakega sklepa akademičnega senata iste univerze.

4. Uvede se reprociteta zagrebškega vseučilišča.

5. Slovenske docenture naj se ne osnujejo zaeno v Pragi in Krakovu, kajti v tem vidimo nevarnost za akcijo slovenskega vseučilišča.

6. Jugoslovanska državnozborska delegacija naj se enotno zavzame z vsemi sredstvi za to, da se ustvari junktim med laškim in slovenskim vseučiliščem v smislu zgorajšnje resolucije št. 2.

7. Pozivljamo ljubljanski vseučiliški odsek, naj se izpremeni v vseučiliško društvo s podružnicami, ki naj zbirajo gmotna sredstva za slovensko vseučilišče.

V Gradcu so sklenili sledeče:

1. Slovensko napredno dijaštvo apelira na slovensko državnozborsko zastopstvo, da se zavzame z vso odločnostjo za uresničenje zahtev glede slovenskega šolstva.

2. Ponovno in odločno zahteva, da vlada, upoštevajoč osnovne zakne, zajamči ustanovitev potrebnih ljudskih, meščanskih obrtnih in srednjih šol.

3. Uvažuje kulturne težnje Lahov ni principijelno proti ustanovitvi laške fakultete, odločno pa je proti nje ustanovitvi v Trstu. Ono zahteva istočasno rešitev slovenskega vseučiliškega vprašanja z laškim.

4. Odločno zahteva, da vlada takoj zakonito zajamči ustanovitev slovenske visoke šole in da na razpolago vsa potrebna sredstva za habilitacijo slovenskih docentov; kot najpripravnejše mesto za to smatra češko vseučilišče v Pragi.

5. Odločno zahteva reprocitetu zagrebške univerze.

Taki shodi imajo le pomen, če hočejo ali državnozborsko delegacijo vzbuditi in spomniti na gotove dolžnosti, ki jih zanemarja, ali pa — če je

delegacija, kakor sedaj, že v boju — da jo podpro v njenem boju. Kdor pozna zgodovino vseučiliškega boja zadnjih let, uvidi precej, da prva eventualnost sploh odpade, ker je jugoslovanska državnozborna delegacija ravno v tem vprašanju bolj kakor v katerem koli nastopala složno in odločno, da se ji ne more očitati najmanjše krivde; ako bi hoteli biti pravični, bi jo morali le hvaliti. Torej preostane samo druga eventualnost: Ta dva shoda in vsi drugi, ki se bodo še vršili pod vodstvom naprednega dijaštva v bližnjih dneh — hočeta državnozbornsko delegacijo p o d p r e t i v njenem boju. Prav tako! Toda, kakšna opora pa je to, če dotični, ki hoče komu pomagati v boju, nekaj drugega hoče, kot pa tisti, ki naj mu ta opora koristi. Jugoslovanski poslanci so vsi enotno nastopili za slovensko vseučilišče v Ljubljani. Dijaštvo pa, ki jim hoče pomagati, je pa ravno takrat, ko je bil boj najhujši, in ko je bil — vsaj začasno — tudi uspešen, izpremenilo svoje mnenje in začelo zagovarjati eventualnost sedeža našega vseučilišča v Trstu skupaj z italijanskim. Absurdnosti tega mnenja nam ni niti treba zagovarjati, debata v dnevnih časopisih je že pred par leti dosti drastično to dokazala. Toda da kdo zastopa to mnenje, to že razumemo, ne moremo pa razumeti, kako niti toliko daleč ne misli, da bi vedel, da se mora, če si že lasti kako besedo v tem boju, skladati v svojih zahtevah vsaj s tem, za kar se bojujejo prve za to poklicane vrste. Iz tega se razvidi, koliko resnosti moremo tem shodom pripisovati. Pa so tudi shodi sami pokazali, koliko so resni. Poročevalec iz Gradca resno omenja, da referata ni bilo nobenega, ker si itak že nihče ne upa več kaj novega povedati o tem vprašanju; na drugi strani pa omenja, da si je eden udeležencev dovolil tako surove napade na prvobojevnike v tem boju, da se še poročevalcu preveč zdi. Že iz tega se razvidi, da je boj za vseučilišče postal našemu naprednemu dijaštvu le še vsakojesenska modna prireditvev, h kateri se ne snide iz notranje potrebe, ampak iz navade, mesto da bi se navduševalo, tiho prikima resolucijam, ki jih kdo predlaga, malo pozabavlja in se razide. »Vremena bodo Kranjcem se zjasnila —?« Frst.

Iz Krakova. Važni dogodki se odigravajo zadnje tedne na Jagiellonskem vseučilišču krakovskem. Poljska inteligenca je bila mnenja, da je pri Poljakih akademično društvo, ki ima izrečno katoliški značaj, nepotrebno, namreč društvo s takim programom, kot ga ima Polonia. Zgodovina zadnjih tednov mislim, da je vsem tem pokazala, da je le potrebno, ker je protiverska, socialistična organizacija med poljskim dijaštvom že tako silna, da bo treba močne katoliške organizacije, da bi ji mogla kljubovati. Dr. Zimmermann, znan socialni organizator na Poznanjskem, je bil imenovan za profesorja sociologije na bogoslovski fakulteti in je oglasil poleg glavnega predavanja tudi enourni javni koleg (publicum) iz tega predmeta. In ta publicum socialistično dijaštvo menda v prvi vrsti bode. Protestira proti imenovanju dr. Zimmermanna, ki je kakor skuša dokazati, samo socialni delavec, ki je praktično izobražen v krščansko socialni organizaciji, za znanstveno delovanje pa je nezmožen. Čudno je vender, če je dr. Zimmermann res tako nezmožen, da se ga socialistično dijaštvo tako boji in da mu je nevaren celo kot profesor na bogoslovski fakulteti, in se vender od nobenega žida ne zahteva, da bi ga moral poslušati in si pokvariti svoj znanstveni čut. Čudno je tudi, da ravno socialistično dijaštvo, ki je svobodomiselnost, in ki ob svojem času najbolj vpije za svobodo pouka na visokih šolah, sedaj naenkrat krati to svobodo in jo vsaj enemu profesorju odreka in ga ne pusti do besede, da bi imel vsaj priliko pokazati svoje zmožnosti. V jedru se seveda gre samo za boj svobodomiselnega svetovnega nazora proti katoliškemu in za nič več — vsa druga šara,

kar se je v tem boju navlačuje na dan, so samo fraze, da se prikrije pravi namen in koga preslepi. In v tem boju »za svobodo besede na vseučilišču«, — kakor se glasi oficialna fraza — stoji v prvih vrstah Polonia. S svojim odločnim nastopom pa si ni pridobila ugleda samo v vsej javnosti, ampak tudi med dijaštvom. Ž njo skupaj nastopa največji del narodno-demokratskega dijaštva, poleg tega ugleda si je pa pridobila samo tekom tega boja okoli 50 novih članov. Upamo, da v tem boju poljska javnost že tudi uvideva, da bodo taka društva potrebna. Socialisti (poljski) po tujih visokošolskih mestih se zbirajo na shodih, sklepajo resolucije in pozdravljajo boj — kakor se sami izražajo v svojih brzojavkah — proti klerikalizmu. Oni so organizirani in edini in le trdna organizacija na odločnih temeljih katoliškega svetovnega naziranja, more vzdržati njihov napad. Frst.

GLASNIK.

Iz Danice. Pod novim odborom se je po počitnicah zastavljeno delo lepo razvilo. Vršila sta se dva občna zbor. Iz snovi, ki smo jo obdelali, naj omenim samo preustrojitev znanstvenega kluba, ki se je izpremenil v zvezo vseh klubov. S tem bo mogoče knjižnico centralizirati in pritegniti vse klube k znanstvenemu delu. Na enem prijateljskem sestanku je podal pripravljalni odbor za počitniški sestanek svoje poročilo, na diskusijskem večeru smo pa ukrenili potrebno glede proslave Mahničeve 60letnice. Mahničeva akademija se je vršila 8. decembra.

Tovariši so se tesneje oklenili strokovnih klubov, v katerih skupno nabavljajo strokovne knjige in skrbé za predavanja. Nanovo so ga ustanovili tovariši pravniki.

V „Straži“ delavnost očitno raste. Tega dela se tudi pridno udeležujemo. Pripravili smo šaljivo igro za Martinov večer, na katerem so tovariši iz Hrvatske tamburali, Daničarji pa sodelovali pri mešanem zboru. Pevski klub ima redne vaje v društvu „Danici“ in v „Straži“. Kar se tiče predavanj v „Straži“, si boljšega ni treba želeti. Predavanja so bila vsako nedeljo, pri tem pa raznovrstna in zanimiva, kot n. pr.: potovanje po Sveti deželi, po Bosni, o špiritizmu, o Madjarih, glavni momenti iz slovenske zgodovine, o Mahniču, o Tolstoju.

Dr. Mahničeva šestdesetletnica. Začetkom tega meseca je jugoslovansko katoliško dijaštvo proslavilo s posebnimi prireditvami šestdesetletnico dr. Mahniča. »Zarja« in »Dan« sta že 2. decembra imela svoje slavnosti. Podrobneje bomo o teh dveh slavnostih prihodnjič poročali. 8. decembra pa so praznovala ta god društva: »Danica«, »Domagoj«, »Pavlinović« in »Hrvatska«. Program »Domagojeve« slavnosti je bil: Zajc: Ave Maria. — Marjan Regis: 1850—1910. (Recitira Velimir Deželić.) — Dr. Stjepan Maskulin: O krščanskem mužu. — Vilhar: Na vrelu Bosne. — V največjem obsegu pa se je vršila slavnost »Danice« in »Hrvatske« v hotelu Riedhof na Dunaju. Udeležencev je bilo blizu 100. Slavnost so počastili s svojo prisotnostjo gg. poslanci iz »Slovenskega kluba« in dalmatinski poslanec Dulibić. Poleg hrvaških in slovenskih akademikov, ki so bili polnoštevilno zbrani, so se udeležili tudi tovariši iz češkega kluba S. Lige K. A. in poljski člani dunajske centralne S. Lige K. A., poleg teh tudi en zastopnik krakovske »Polonije«, tako da je bilo na tem večeru zastopano vse slovansko katoliško dijaštvo. Mej posameznimi točkami programa so Hrvatje tamburali, ali pa je nastopal slovensko-

hrvatski pevski zbor s pesmimi. Voditelj večera, predsednik »Hrvatske«, tov. Tiljak, je otvoril slavnost, nakar je tov. Samsa prečital pozdravno pismo ljubljanskega g. knezoškofa. Nato je tov. Stelè recitiral prolog, ki ga tu podajamo v celoti in ki ga je zložil tov. Fr. Omerza. Prolog se glasi:

Vidi te in somnis fracta, mea vita, carina ...
at tu vix primas extolles gurgite palmas
saepe meum nomen iam peritura vocas ...

Propere.

- Ladja se ziblje po vodi po skrbno začrtani poti,
vodi jo vestni krmar, kamor ga zvezda pelja.
Kopljejo solnčni se žarki v mavričnem blesku valovja,
ribice v vodi strme stikajo glave v posvet.
- 5 Valček za valčkom priplava po širni gladini do ladje,
vetrič vabljivo pihlja kakor sirene v pogin ...
Glej, na obzorju se dviga meglica, ki raste in raste!
Tresi se, bedni krmar, ladji se bliža vihar!
Kar zabučijo vetrovi in žvižgajo pesem pogubno,
temna zagrne vse noč. V sirahu trepeče srce.
- 10 Val se za valom drvi kot gora in buta ob ladjo,
a med gorami valov strašni propad ji zija.
Hoče li tudi nebo uničiti ladjo nesrečno?
Blisk se za bliskom vrsti, grom ti pretresa kosti.
- 15 Kje si zdaj zvezda vodnica, da gleda oko te krmarja?
Ladja, v pogubo drviš. Divjih kdo ples naj valov
tebi sovražnih ustavi, da melodije te grozne,
ladja, ne vržejo kam sredi na morske peči?
Jambor, poprej tvoj ponos, glej, poka pred silo viharja,
- 20 sidro odtrgano v dnu morja leži. O gorje!
Upanje vse je zgubljeno, rešitve je zginila nada.
Ladja bo žrtev valov, krutih sovražnikov plen ...
Kaj, se li čudež je zgodil al tebi, krmar, se dozdeva?
Vidiš li zvezdo zares, svetlo vodnico z nebes?
- 25 »Bodi pozdravljena srčno, zvezda mi ti spremljevalka!«
vzklikne veselo krmar, hvala mu vre iz srca.
Krasna je zvezde svetloba, krasnejši pa v temni še noči.
Toda sovrag se jezi, zroč na rešitve tvoj dan.
Kje ste zdaj strašni oblaki, kje divjih valov je šumenje?
- 30 Strta sovražna je moč, ladja le plavi v pristan.

- Narod slovenski, glej, tukaj življenje se tvoje zrcali,
ki si ga v boju prestal petdesetletnem kot hrast.
Mirno je plulo življenje čez strme ti skalne pečine,
geslo bleščoč ti je križ. Plaho se skriva sovrag.
- 35 Slišiš li petje siren, ki vabijo v svoje te mreže? ...
Ljuliko že zasejal kleni pšenici je v kvar.
To je oblaček pogube, ki raste. In zdaj te pograbi
s silo kot grozni orkan. Ples se v pogubo začne.
Geslo, gorje, že šibi se! Bo križ li gor mogel obstati?
- 40 Strašni propad se odpre zmote zdaj tvojim očem ...
Glej, obupuje krmar, ko upanja sidro se trga!
Narod bo žrtev valov, krutih sovražnikov plen ...

- Ne še! — Zasveti se zvezda iz solnčne Goriške v trenutku,
ki ti na jambor pripne zopet rešitev -- sv. križ.
- 45 Sidro nisi li sam, velikega mož ti življenja,
ki si ustavil svoj rod mili na cesti v pogin?
Ti si začrtal mu pot, ki vodi edini k življenju,
in mu pokazal čeri, ki mu s pogubo prete.
Cvetel je duh liberalni. Zavija li cvet se že v popke?
- 50 Boj se! Če oče je slab, bode mar dober otrok? ...
Kadar si ti se oglasil kot modri govornik iz Pila,
govor zavezal je tvoj jezik nasprotnikom zlim.
Naj se ustavlja li tema in žarkom resnice kljubuje,
ako posveti ji luč, modre besede zaklad?
- 55 »Dragih nam nekdanj svetinj teptali ne bodemo v blato,
kakor nam novi sedaj krivi proroki vele.«

Svetla res luč si na gori, ki z uma si ostrimi meči
rane zasekal v srca, olja pa tudi prilil.
Ostra puščica je tvoja, ne gleda, koga bo zadela,
60 vendar zavestno leti, prav uravnan ji je tek.
Bodi politik, umetnik, bodi učen leposlovec,
vedi, da tudi ime ti je kristjan, katolik.

Kaj šele nam si dijakom, kdo venec naj hvale ti splete,
o veleum ti moža, duh za mladeniče vnet?
65 Matere skrbnoboječe čuje oko nad otrokom,
da se njen ljubček srca varuje vsakega zla:
tako očetovsko skrb za dijaka gojil si ti v srcu,
ki naj bo nada, ponos, sreča prihodnjih nam dni.
Ti si sadil in prilival, da raslo bi debelce bujno,
70 da to veliko drevo dom bo za ptičice ljub.
Seme res bilo je majhno, a zdaj so košate že veje,
»Zora« ponosno moči svoje zdajema iz njih.
Širom je bila prej noč, brez strehe so čivkali ptički ...
Toda »Danice«, glej, blesk v temi noči zažari.
75 Jutranje »Zarje« odpro se pisane krasno dvorane,
ki med slovenski zdaj rod nosijo sreče mu »Dan«.
Kdo bi ne bil ti hvaležen, slavni predobri vladika,
luči ki nove si tri narodu svetle prižgal?
Klanjajo srca se naša hvaležna ti, Nestor po duhu;
80 Nestor da tudi po dneh bil bi, usliši nas Bog!

Po prologu je govoril tov. P a v e š i c (»Hrvatska«) in poudarjal zasluge dr. Mahniča za Hrvate. Kako je začel bistriti pojme s »Hrvatsko Stražo«; dal prvo misel za ustanovitev »Hrvatske«, ki jo je g. Butković izvedel; ustanovil dijaške prilogo pri »Hrvatski Straži«, dokler si ni dijaštvo ustanovilo svojega lista »Luč«; kako je potem nastal zopet po njegovi inicijativi v Zagrebu »Domagoj« in se je hrvatska dijaška katoliška organizacija tako razrastla, da šteje danes že okrog 3000 dijakov. Posvetil je svojo pozornost tudi znanosti in ustanovil Leonovo družbo, katere glasilo je sedaj »Hrvatska Straža«; za razvoj zdravega časnikarstva je ustanovil Pijevo društvo in Pučko knjižnico v Senju, ki naj posreduje ljudstvu zdravega čtiva. Da bi združil vse katoliške sile, ki se udeležujejo javnega življenja, je ustanovil »Katolički savez«. Kako mu je na misli i prospeh znanosti, dokazuje dejstvo, da je ustanovil na Krku Staroslovensko akademijo, edino svoje vrste, ki pospešuje študiranje cerkvenoslovenskega jezika in glagolsko petje; v najnovjšem času je pa ravno Mahnič glavni propagator misli, naj se spiše jugoslovanska katoliška enciklopedija. V svoji škofiji posebej pa je izvedel vzorno organizacijo. Ideja, katero nam Mahnič poosebljuje, se imenuje: hrvaško-slovenska vzajemnost; dobro ga karakterizirajo besede, ki jih je pred kratkim izrekel na Dunaju: »Kot Slovenec sem se rodil, kot Hrvat bom umrl.«

Za njim je govoril »Daničin« govornik fil. M a z o v e c o Mahničevem pomenu za Slovence. Izborno je orisal milje, v katerega je prišel Mahnič, milje, ki je naravnost kričal po brezobzirnem kritiku, kakor je tudi on bil. Vso težo svojih izvajanj je referent položil na Mahničev boj na literarnem polju, s katerega vodilnimi idejami itak že seznanjamo svoje čitatelje v »Prvih Cvetih«. O njegovem življenju in delovanju smo itak že zadnjič obširno pisali v »Zori«, zato bi glede njegovega delovanja navedli samo najmarkantnejše točke iz tega referata. Mahnič je bil pri nas prvi, ki se je resno pečal tudi s socialnim vprašanjem in je tako, kar se tiče teorije, predhodnik dr. Kreka. On je prvi pri nas spoznal in utemeljil važnost modernega ženskega vprašanja; in kar je za nas Slovence zelo važno: on je prvi začel delovati za enotno organizacijo slovenskega javnega kulturnega in gospodarskega življenja.

Mahnič naj bi bil v trojnem oziru vzor slovenskega dijaštva: Deloval je na na katoliških temeljih in njegovo delo je bilo stotero blagoslovljeno, — naj nam bo torej vzor katoliškega narodnega delavca. Pa tudi kot pride n delavec nam mora on biti vzgled, ker če bomo prekomodni, tudi uspehov in blagoslova ne bo. Kot Jugoslovanom pa nam je on živ vzgled, kako delajmo, kakšna je prava, realna in sadove noseča slovensko-hrvaška vzajemnost, pa ne samo ta, ampak vsaka slovanska vzajemnost sploh: na trdnem temelju katoliškega svetovnega naziranja.

Predsednik tov. Tiljak je nato predlagal brzozavko na slavljenca, v kateri mu na tem večeru zbrano slovansko katoliško dijaštvo izraža svoje častitke. Nato je tov. Stelè opozoril na zadnje dogodke na krakovski univerzi, kjer stoji v prvih vrstah boja za katoliški svetovni nazor članica S. Lige K. A. »Polonia«. Ker je socialistično dijaštvo drugih univerz izrazilo svoje simpatije krakovskim kolegom za odločno borbo proti klerikalizmu, predlaga, da se pošlje »Poloniji« sledeča brzozavka: »Na Mahničevem slavlju zbrani slovanski katoliški akademiki: Slovenci, Hrvatje in Čehi Vam izražajo svoje priznanje za odločno obrambo katoliškega svetovnega naziranja in svobodne besede na vseučiliških stolicah.« Brzozavka je bila z velikim navdušenjem sprejeta. Nato je vstal zastopnik »Polonije«, tov. Zalusk i, in se zahvalil za to manifestacijo v imenu »Polonije« ter izvajal, da je le katoliški temelj tisti, na katerem moremo uspešno skupno delovati in v tem smislu vzkliknil: Naj živi dr. Mahnič.

Neoficijelni del je vodil g. poslanec dr. Korošec; govorili so še dr. Krek in dalmatinski poslanec Dulibić. Frst.

»S. Liga K. A.« je začela po počitnicah v centrali zopet intenzivno delo. Letos se vrše trije krožki, češki, poljski in slovenski za Liginе člane; udeležba pri njih je zadovoljiva. Predsedstvo je imelo ta čas eno sejo, pri kateri se je završilo delo prvega upravnega leta Lige in 15. novembra se je vršila na Dunaju druga seja njenega načelstva, ki je sprejelo letno poročilo predsedstva in sklepalo potem o direktivah pri delu v prihodnjem letu. Seje načelstva so se udeležili številni zastopniki vseh pri nas zastopanih narodov. Liga je štela prvo leto 256 članov, med temi 11 članic, organiziranih v sedmih katoliških slovanskih akademičnih društvih in enem klubu (Klub čeških katoliških akademikov na Dunaju). Letos se poučuje v centrali poljščina, češčina in slovenščina. L. S.

Kristus 20. stoletja. V prvi polovici meseca novembra je priredilo društvo »Akademischer Rede- und Leseverein christlicher deutscher Studenten« prijateljski večer, na katerem je razpravljajl znani nadškof Josip Teodorowicz aktualno temo: »Die Halben und die Ganzen«. Ker je snov tega temeljitega predavanja zelo primerna modernemu času, povzemimo glavne misli njegovega izvajanja. Boj za Kristusov problem je stopil prav v zadnjem času v nov stadij. S Kristusom se ne pečajo samo teologi, kristalnočista osebnost in vzvišen nauk »preprostega tesarjevega sinu« je predmet tudi profanih znanstvenikov. Kristusovo vprašanje raziskujeta v sedanjem času zlasti dve struji: liberalnoteološka in mitičnoteološka. Prvo goje na protestantskih bogoslovnih fakultetah, početnik druge pa je Anglež Robertson. Za njim stā krenila matematik Schmidt s svojim delom »Der vorchristliche Jesus« in bogokletnik Drews s »Christus-Mythe«. Knjiga

zadnjega je povzročila vroč literaren boj na levi in desni. Drews ne taji le božanstva Kristusovega, ampak naravnost zanika tudi njegovo historičsko eksistenco. Po njegovem pojmovanju ni krščanski Kristus nič drugega nego nadaljevanje bujne orientalske mite. Torej je Kristus plod bajne domišljije?! Kaj poreko k temu Nietzsche, Loosten, Hartmann, Harnack, Paulsen, Kautsky in ravnokar umrli Tolstoj! Kaj vsa liberalnoteološka šola? V Drewsu zro sovražnega, blasfemičnega idiota. V zadnjem času je izšlo že nešteto brošuric s stereotipnim naslovom: »Hat Jesus gelebt?«, kjer branijo zgodovinsko nepobitno dejstvo Kristusove eksistence. Taki boji praktično utrjujejo vero katolikov in povzročajo celo v mlačnih krščanskih srcih razkrajajoč učinek. Zanimiv pa je ta pojav za nas tudi zato, ker nam kaže konsekvence in izrodke liberalno-racionalističnih teorij. Poizkusno taje in zanikanje historične osebnosti, ki odseva liki solnce iz svetovne zgodovine, le prejasno razodeva duševni bankerot in nevedni diletantizem racionalističnih struj. Vsak čut za resnico in pravo zgodovinsko umevanje se nekako razredči v retorti razkrajajočega doktrinorizma. Vsi ti končni rezultati so le nujna posledica prvotnih premis. Kar je gradila liberalna šola polagoma, je postavila radikalna struja naenkrat; kar je prikrivala liberalna teologija, je očitno izpovedal radikalizem. Ena struja potvarja prave tekste, da izbrše s takim neznanstvenim početjem sledove božanstva, druga jih smatra za interpolirane in izpremeni namah ves zistem v bajko. S pomočjo takih »umetnih sredstev« vsakdo lahko napravi iz Sokrata bebca, iz Rafaela mazača, iz Napoleona neokretnega rekruta.

Praktična vrednost obeh struj je za katolika nekako ista. Boj nasprotnikov za in proti Kristusu je le potrdilo našega prepričanja. Nit o Kristusu pelje naravnost ad absurdum, podoba Jezusa, kakor ga slika liberalnoteološka šola, ne vzdrži kritike; osebo Kristusovo moremo razumeti le v skrivnosti božanstva, kakor jo brani Cerkev. Kam drugam naj gremo? »Ti imaš besede večnega življenja!«
Mihatov.

»**Inquietum cor nostrum.**« V »Volksrechtu«, glavnem organu švicarskih socialnih demokratov, je izpovedal drug »narodni svetnik« Greulich svoj »confiteor« o religiji in njeni eksistenčni nujnosti. Med drugim piše: Religiozne potrebe in religioznega čuvstva ne more nadomestiti samo znanje; vse znanje nam nikakor ne more razložiti postanka organičnega življenja na zemlji, prinaša nam le hipoteze. Poznal sem visoko izobražene može, ki so sprejeli vse eksaktne podatke vede, ne da bi jih ti motili v njih praktični religioznosti. Ali ni to čudna časovna prikazen, da se s posebnim dopadenjem pozdravljajo predavanja in diskuzije o najrazličnejših religioznih vprašanjih? Kdo bi ne hotel z odločnostjo zanikati, da bo materialistični struji našega časa sledil kot odpor mogočen religiozen val? Svobodomislecni sami si na vso moč prizadevajo, da vzdrže religiozno zanimanje, čeprav poudarjajo, da težé in stremé ravno po nasprotnem.

Pač res: »čas vrti se neprestano«, a njegova os je neizčrpljivo versko -dan.

Listnica uredništva. Prihodnja (4.) številka »Zore« izide februarja meseca. **Gradivo prosim do 1. februarja.** Vsem sotrudnikom in prijateljem lista vesele božične praznike in srečno novo leto!

Vneslav Pohorski. — Vi ste pesnik, to lahko rečem kar naravnost. Poslali ste nam prav lepih stvari, samo premalo pazite na zunanost. Ali se pri Vas govori »zmetál«? Menda ne. — »Tolažba« mi dosti jasna in to je velika hiba. — »Moj angelj« in »Pesem o verzih« je pa zelo lepo in priobčimo. Drugič morate bolj opiliti, preden kaj daste iz rok. Želimo vsestranskega napredka. Na svidenje!

Hotibor. — Ker sem popolnoma prepričan, da bo naša »Zora« zaradi priloge »Prvi Cveti« nekoč zavzemala še odlično mesto v slovenski literarni zgodovini in ker se na drugi strani bojim, da bi se kaka važna korespondenca, ki osvetljuje osebnosti važnih umetnikov in estetov okoli našega lista, ne izgubila v veliko jezo bodočim literarnim zgodovinarjem slovenskim, zato priobčam Vaše na mojo malenkost naslovljeno pismo:

Cenjeni gospod kritik!

Ko že na Kranjskem vsak študent pisari,
ta v prozi, oni v verzih se slepari,
med tropom tu, ki se ob zori trudi,
naprej ostati še želim jaz tudi,
poslušati kako se Kranjec poje,
zapisati vse to v možgane svoje.
To dulce et utile ni, kot veleval
Horac, temveč morda le pleval,
ker tožnih nimajo ušesa rada;
a ker ni treba, da je vse naslada,
odkrijte mi na to sedaj vseeno,
več proze morda ali poezije
imajo v sebi moje pisarije,
če ni zastoj bilo pero zmočeno . . .

Jaz, dragi Hotibor, sem le odločno proti oni namišljeni naštudirani petošolski žalosti, s katero so nas naši prijatelji od začetka kar preplavljali. To je torej tista neodkritosrčna, nenaravna žalost, ki je samo na jeziku, ki je pa ni v srcu, to je tista žalost, ki jo je marsikateremu šele naš pesimist Cankar pripeljal v posete. Proti temu se mi borimo — in dobro vemo zakaj. S tem seve nikakor ne zahtevamo, naj se vsi smejejo in plešejo od same radosti in lahkomišelnosti; daleko ne! Naš Vekomir nam ni poslal veselih pesmi in vendar smo se pohvalno o njem izjavili, kot vidite.

Na Vaše drugo vprašanje Vam odgovarjam brez dvoma in obotavljanja, da ima Vaša »deca« več poezije, kot proze; sicer sem Vam pa to že enkrat priznal. Nekaj pa ni prikupljivega na Vaši »deci«, raztrgana in zamazana zunanost. Če bi imel vsaj nekaj prostega časa, kot ga nimam, potem bi v znak izredne naklonjenosti, ki jo gojim do Vas, po svojih skromnih močeh izkušal opiliti eno ali drugo izmed Vaših pesmi in jo priporočiti uredniku za natis. Pa verjemite mi, da mi je popolnoma nemogoče! Zato hočem eno izmed Vaših pesmic iz cikla »Zvezdam nadam« v njeni nepopolnosti na tem mestu priobčiti:

Pozdravim naj te še enkrat
nekdaj mi duše žarek zlat,
tihota —, ker se poslovim
in tebe tiho zapustim.

Ne vem sicer, kot moja pot:
Lí tod? — Ondod? — Morda povsod!
A Bog ve, ki bo vžgal zvezdá
na nebu in na dnu srcá.

Glejte, prva kitica mi kar nič ne ugaja, ne razporedba besed, ne izrazi, bilo bi lahko lepše in preciznejše. In vendar, če prebiram Vaše neobrušene verzé, mi zdaj tu zdaj tam zaiskri lepa ideja, — pesniški utrinek, — ki me le potrjuje v mnenju, ki ga imam o Vas, da imate namreč zmožnosti. Samo zanemariti se ni treba. Pošljite nam še kaj, toda glejte, kakšno bo, ker nedovršenih stvari pri najboljši volji ne moremo uvrščati. — Zdravstvujte!

Ivo Tratnik. — Vaša pesem »Ljubezén« ima eno glavno hibo, da pogrešamo v njej enotnosti. Kaj je lepota? Unitas in variis et varia in unitate . . . Najprvo

poveste o sebi. Da ljubite in ste tudi ljubljeni; potem omenjate nesrečno siroto, ki polna ljubezni do Boga, vsa gladna joka pod razpelom...; nadalje omenjate dva prijatelja, ki se šetata ob vodi in se zaupno, v prijateljski ljubezni pogovarjata... In na koncu slavospev na vse osrečujočo, vse oživljuječo ljubezen. V tej pesmi ni edinstvi med posameznimi slučajji ljubezni kot jih Vi navajate; v slučaju gladne sirote, ki moli pred razpelom in Boga prosi pomoči, pri tej molitvi niti ni glavna, srčna struna ljubezen, pač pa plač in otroške zaupljive prošnje do Boga, naj pomaga. Saj Vam je vendar znano, da je molitev lahko različne vrste. — Pesem »Rožni vrt« je že boljša, toda paralela je tako nejasno izpeljana in premalo izklesana, da cela pesem pod tem trpi. Pesem »Spomin« je najboljša. Iz te pesmi govori nekaj kot toplo čuvstvo in sklepam zato, da niste brez talenta. Pošljite nam še, da vidimo, če bo kaj napredka!

Rastislav. — Hvala za oboje, za »Dolenjsko zgodbo« in »Na zatožni klopi«. Če homo le količjak mogli s prostorom, priobčimo oboje! Živeli!

N. St. — Vaši želji se bo seve ustreglo, počemu ne! Vi ste res pravi pesnik. Vse Vaše pesmi, ki ste nam jih zadnjič poslali, nas potrjujejo v tem. Samo dve prošnji bi imeli do Vas: 1. pridno študirajte poleg svojih stanovskih stvari tudi estetska in literarno-umetniška vprašanja; priporočam Vam Mahničev »Rimski Katolik«; 2. ostanite zvesti nam in našim idejam. S takimi močmi bi se v teku nekaj let dalo marsikaj napraviti... Iskreno pozdravljam!

Devin Branko. — Vi pišete sledeče genljive ljubavne verze:

Priplaval angelj je z višave
in krila bela razprostrl nad me...
In mi prinesel je pozdrave
Od te...

Ja, zlomek, od k a t e r e? Sem pa res radoveden. Veste, v gramatiki slovenski je poglavje o zaimku. Tam se morate nujno orientirati o razliki med tebe — te, tebi — ti... preden nam kake nove pesmi pošljete na Dunaj.

Nadalje razpregate svojo ljubezen — zelo duhovito — kot sledi:

— Od te (!), oj deva zlatolasa,
odeta, zaljšana od krasa,
ki splela ga je roka vsemogočna...
Oj pridi deva in storila
vse bode tvoja roka močna:
Položila jo boš na čelo vroče,
položila, in duša bode se učila,
kaj pravi se skrivnost življenja.
In takrat bo umela jokajoče,
umela narod poln bridkostnih dni.
Takrat spoznala glas bo hrepenenja
in videla, kaj vse — ljubav stori...!

Te... te... menim, Vaša izvoljenka mora biti pa nekaj posebnega. Pri veliki večini našega »narodnega« ženstva se od vseh skrivnosti življenja izve s precejšnjo sigurnostjo lahko kvečjemu kaka toaletna ali pomadna skrivnost, ki jo pa v »Mode Zeitung« lahko pristno v originalu čitate. Pavšalno, za vse ženstvo ne trdim, toda večina je le taka... Saj mi ne boste zamerili: kadar prideva skupaj in bo Vaša izvoljenka navzoča, kajne potem boste dovolili, da tudi meni položim ta čudodelna gospica svojo ročico na moje moško, z resnimi potezami popisano čelo... Saj ne boste ljubosumni! Lahko se še oglasite, saj pesem »Ob večer« le nekaj obeta; in še prav ljubo mi bo, toda »kaj bo ljšega«!

Julij Dravin. — Vi ste pesniško nadahnjeni, toda imate še hibe. Ena glavna je, da se premalo hčrite za preciznost izraza. Spočne se Vam ideja, toda še vsa je nejasna. Dobro, fiksirajte jo, kajti tak posvečen trenutek enkrat dan — izgine kot se je pojavil, in Vi stojite, če niste bili skrbni, kot tiste zanikarne svetopi-semske device brez olja v leščerbah... Ali niste mogli svojega »kontrasta« bolj precizirati, izklesati. Napaka je, koj prvotno materijo, kot se V m je spočela, kot dozorelo umetnino poslati v svet. Ne, pač pa treba piliti, klesati; to delajo največji pesniki in po njih se tudi Vi ravnavajte. — »V moji duši vstal je dan...« in »Dravi-mi ugaja in ob priliki priobčimo. — »Ob robu« ima krasno dikcijo, toda misel mi pa ni popolnoma jasna. Sploh Vam povem, kot tudi Vašim kolegom v »Prvih Cvetih«, da imamo dosti materiala, pa malo prostora. To bo treba sčasoma kako izpremeniti; mogoče se bomo na našem prihodnjem sestanku v Ljubljani o tem kaj pomenili. Pa tudi v »Zori« se lahko oglasite s kakimi pametnimi predlogi. Na svidenje!

J. M.—c.

Ivan Mazovec:

Nekaj o estetiki in kritiki.

(S posebnim ozirom na Mahniča.)

Najprvo razloži Mahnič pojem lepote. — »Govorečemu o leposlovju je predvsem treba jasno razložiti pojem lepote, ako noče prazne slame mlatiti. A prav to je, česar se leposlovec boji in skoro bi rekel — ogiblje: določiti, kaj je lepo... kajti po tem, kar odgovorim na vprašanje o lepem, sezida se poslopje celega lepoznanstva« (20).

»Nam je dobro razločiti med lepim kot samim na sebi in med idejo lepega. Ideje lepega nimamo drugod iskati kakor v mislečem razumu, končnem ali neskončnem. Lepota pa sama na sebi ali objektivna, neodvisna od mislečega uma, ni tako samolastna ali absolutna, da bi bila kar nekaj samega ob sebi, popolnoma sama za se, sama v sebi absolutno obstoječa. Ne tako, ampak ta lepota je vedno le na kakem subjektu kot njegova last... Lepoto imamo torej iskati le na reči, le na bitji, ki je lepo... Vsako bitje ima namreč tri lastnosti, da je resnično, dobro in lepo...¹ To troje se v bitju samem stvarno nerazloči, ampak je pravzaprav bitje samo, v kolikor ugaja raznim možnostim, ktere ima naša duša; v kolikor je predmet, s katerim se more duša po različnih svojih možnostih različno baviti. Eno in isto bitje, v kolikor je predmet našemu razumu, imenuje se resnično; v kolikor je predmet naši volji, zove se dobro; in v kolikor ima za dušo neko mičnost, imenuje se lepo. Ena in ista reč, ker jo spoznamo, nam je resnična; ker jo hočemo, je dobra; in ker nas mika, ker nam dopada, je lepa... Ako pravim, da je lepo, kar dopade, hočem reči, da ima bitje nekaj na sebi, kar nas mika, kar nam vzbudi dopadajenje... Ona lastnost vedno ostane na bitji, in tako je lepota sama na sebi popolnoma neodvisna od onega, kteremu dopade ali ima dopasti, kakor je resnica objektivno neodvisna od spoznavajočega razuma« (22/23).

Definicija, da je lepo, kar dopade, je pa preozka in zato jo Mahnič izpopolni takole: »Lepo je, kar v gledano dopade« (24). V gledano je seve tu tudi v širšem duševnem pomenu, in ta izraz je baš zato bolj na mestu kot recimo »zaznano«, »spoznano«, »ker ima vse naše spoznanje svoj početek v telesnem čutenju, nihil in intellectu, quod non fuerit in sensu... Saj posnemamo pojem o lepoti z naravnim gledanjem s telesnih reči in v tem življenju ne moremo druge lepote vživati, kakor ono, ktero nahajamo

¹ Cf. Dr. F. Lampe: »Cvetje«.

v telesnosti, višo lepoto si le domišljamo, kako bi znala biti in jo le nekako od daleč slutimo« (25/26).

K zgoraj omenjeni definiciji pristavlja Mahnič značilne besede: »A še nekaj moram opomniti, kar se pa že samo ob sebi razume, da mora, kdor hoče soditi o lepoti kake reči, zdrave čute imeti in zdrav nepokvarjen okus. Kdor slabo vidi, gotovo ne bo prav sodil o sliki, in kdor slabo sliši, ne bo mogel vredno oceniti glasbe ali petja. A tudi duhu ne sme biti omehkužen ali vdan katerisikoli strasti, ker ta onesnaži kar je najlepšega in najsvetejšega, in kdor v njej gleda, ne vidi nikdar čisto in jasno« (26).

Ta definicija o lepem je subjektivnega značaja, zato skuša Mahnič v tretjem »večer« opredeliti lepoto tudi z objektivne strani, ne samo po učinku, ki ga napravi, ampak »kakoršna je sama na sebi« (32), v svojem bistvu. Po primernem razmotrivanju pride do definicije: »Različnost v enoti, ali pa enota v različnosti, — tudi lahko rečemo, — različna enota ali enotna različnost: to je lepota« (33). Ista definicija se dobi tudi pri sv. Avguštinu, kot Mahnič značilno pripomni. — »So torej razni deli, kateri so pa primerno vrejeni in prav ta primernost daje delom enoto, v kolikor so po nekem vredovalnem ali razvrstilnem načelu spojeni v nekaj višega, v čemer se, dasi drug od drugega različni, kakor v občni celoti zedinjajo. Vsled te vredbe namreč pride med posamezne dele neka luč ali svetloba, koja je obseva in v kateri se vidijo vsi; ta luč je pravzaprav misel ali ideja, po kateri so deli razvrščeni. Ako to spoznamo, tedaj zagledamo v raznovrstnosti delov enoto. Toda deli se vidijo v tem ne kot deli, ampak le od tiste strani in toliko, kolikor se priležijo vredovalni ideji« (34). Če vzamemo n. pr. sto enakih kamenčkov in jih vržemo skupaj na en kup, potem pač noben ne bo rekel, da je ta kup lep. Če pa onih sto kamenčkov tako vredimo, da tvorijo obliko zvezde, potem se pa že reče: ti kamenčki so lepo urejeni, to je lepo.

Ta raznoličnost seveda ne zahteva samo materialnih delov; »ne, raznolično je tudi enotno bitje, ker akoprav tako bitje ne more imeti raznih materialnih delov, ima pa lahko različne sposobnosti, s katerimi more raznolično delati. V tej raznoličnosti je tudi enota, ker vse one različne sposobnosti in raznovrstni čini imajo eden in isti vir, iz katerega izhajajo, namreč enotno bitje. In zarad te raznolične enote je tudi enotno bitje lepo. Tudi, ako bi ne delalo, bi vendar še ostala v njem raznoličnost, sposobnosti in zarad tega tudi mogočnost raznoličnih dejanj... in to bi bilo lepo« (35/36).

Na ta način so tudi telesna in enotna bitja lepa, »ker se v vseh nahaja raznoličnost v enoti... In čim večja ali mnogovrstniša je ta različnost in čim trdniša je enota v bitji, tem lepše je to... In prav zarad tega morajo biti enotna bitja lepša, kakor iz materije zložena, ker v onih je različnost v enoti večja kakor v teh« (37/38).

Za primer navaja, da je rastlina lepša kot ruda ali kamen. Kamen se lahko raztolče v sto ali več kosov, a vsak kos še ostane kamen. Tu je torej enota zelo slaba. V rastlini je pa ta enota trdnjša in bolj nerazdeljiva. Res se sicer od rastlin lahko odstranijo posamezni deli, ki v zemljo vsajeni zopet rastejo, a ta deljivost je veliko bolj omejena kot pri rudi. Ta se da brez konca deliti in ne izgubi svojega bistva, rastlina pa le v večje dele; in ako hočemo tudi te naprej deliti, tedaj izgube že rastlinsko moč in jenjajo biti rastlina. Tudi se ne da rastlina kakorkoli deliti, recimo drevo po sredi debla, ker oba dela izgubita življsko moč. V rastlinah je pa tudi rast in življenje, ki ga v rudah ni.

Še večja kot pri rastlinah, je enota in različnost pri živali. Rastlina se da še nekako v dele razdeliti, ki ostanejo še rastline; pri živali je to nemogoče, izvzemši nekatere nepopolno razvite živali. In tako je pri živalih ta enota in različnost veliko večja kot pri rastlinah.

In človek? Ta je med vsemi zemeljskimi stvarmi najlepši. Enota, ki razne dele v enoto edini, je popolnoma nedeljiva. In raznovrstnost je pri njem veliko večja kot pri drugih bitjih, kajti poleg rastne in čutne razločujemo pri njem tudi mislečo in hotečo moč. In tako se raznovrstnost neizmerno pomnoži: prostorno, ker se človek veliko prostejše giblje kot žival; časno, ker se človek veliko bolj spreminja kot živali. Človek ima prosto voljo in povzroči na ta način brezštevilo sprememb, brez ozira na rastne izpremembe. Vsa ta mnogovrstnost delov in sprememb se pa shaja v človeški duši kot v enoti; »ta kot vredovalni princip vse edini, v njej se vse vrejeno vidi, vse enotno« (41).

»Mi priznavamo v telesnem človeku neumrjočega duha, kateri je enotni princip v človeku, a tako, da obenem tudi telesne dele veže in edini v skupno celoto; zatorej pravimo, da s človeka odseva v telesni obliki lepota enotnega bitja, katero je duša. Materijalist, ki taji duha in vsa dušna bitja, tudi v človeku ne priznava dušnega principa, ampak stavi ga v eno vrsto z živaljo, le da je človek nekako dovršeniše razvita žival; torej pa tudi lepote više od materialne materijalist ne more spoznati, vsa lepota mu je v snovi, nje najvišja dovršenost v človeku« (42).

Nadaljna stopnja so čisti duhovi. Enota dušnih bitij je tako nedeljiva, da se absolutno ne da deliti; ker so enotna in nimajo delov, se ne dajo vničiti z nobeno naravno močjo; tudi se ne da od duševnega bitja nič ločiti, kot n. pr. pri človeku roka ali kak drug ud. Tudi raznoličnost delavnosti in činov je pri čistih duhovih mnogo večja kot pri človeku, kajti oni so prosti materije in zato ne tako navezani na prostor; a tudi v času se hitreje, prosteje in mnogovrstneje razvijajo. »Zatorej je pa v čistih duhovih, kakor enota tako tudi ona mnogovrstnost v enoti veliko večja, kakor v človeku, tedaj višja tudi lepota« (43).

Najvišja stopnja lepote je pa v Bogu. »V njem ni sestav iz delov nikakih, ne fizičnih, ne metafizičnih, vse dovršenosti v Njem so On sam. Njegovo spoznanje je obenem Njegova volja in ta je spoznanje. Vsak Njegov čin je Njegovo bistvo, je On sam. Ta najvišja enota se izrazi najkrajše s tem, da se pravi: Bog je najčistejše dejstvo (akt). A v Bogu je tudi mnogovrstnost. Božje bistvo je namreč jestvo samo, kot tako se da v neskončnem številu bitij posnemati... a vso večnost ne posneti. Tako hrani tedaj Božje bistvo vkljubo svojej bistveni enotnosti vendar neskončno mnogovrstnost v končnih bitjih, v katerih se da posneti. V tej neskončni mnogovrstnosti je Božje bistvo središče in najčistejši, najrealnejši tvorni vir ali početek. In kdor bi Božje najvišje bistvo pojel ali razumel, bi v tej enotnosti obenem spoznal tudi ono neskončno mnogovrstnost, gledal bi tedaj **neskončno lepoto**« (44).

Semintja se zdi, da to naziranje ni na mestu, če n. pr. primerjamo prešiča v svinjaku z lilijo na polju. Vsak bo rekel, da je lilija lepši. Toda tu je treba vpoštevati, »da se v nekterih bitjih razodeva posebno lepota, v drugih pa dobrota. Ona so zato vstvarjena, da nam dopadajo in nas razveseljujejo, ta pa, da jih porablamo v svoje svrhe... Ako hočemo pravo in celo lepoto kakega bitja oceniti, ne smemo soditi le po tem, kar se očem kaže, ampak gledati moramo na dovršenost bitja, kako se namreč to, v sebi vedno eno in isto, različno razvija ali vsaj razvijati more« (50).

To dovršenost telesnih bitij povzemljemo s čuti, med katerimi je vid prvi in najpoglavitejši; toda s čuti samo povzemljemo, in nespoznamo. »Čuti nam vpodabljajo telesna bitja in s teh podob duša posname bistvo reči. Zatorej pa nikakor čuti ne sodijo o dovršenosti in lepoti, **ampak razum**, ki po čutih pride do spoznanja reči in njihove dovršenosti... Lepoto spoznati more le, kdor ima razum« (51).

»Kakor hitro duša po čutih vzre reč, koj razum zapazi skladnost med deli: vse je vrejeno po pravilu, ki veže vse v enoto; ta raznolična enota, katero je razum duši pokazal, je objektivna lepota, ktera vpliva blagodejno na dušo, tako da ji dopade. A vse to se godi tako naglo, da se onih raznih činov ne zavedamo in tako se zdi, da to lepoto sodimo s čuti, ne pa z razumom, da lepota čutom dopada, ne pa duši« (52).

Čuti pojmiyo telesne reči, — a v teh je tudi lepota, — in baš vsled tega bi vsakdo mislil, da s telesnostjo čuti pojmiyo tudi telesno lepoto. Toda to ne odgovarja dejstvom, kar Mahnič zelo lepo dokaže.

Bodi sicer lepota v telesnosti, to pojmiyo čuti, lepoto pa sama duša po razumu. In to pa zato, ker so čuti telesni. Telesnost pa deluje le na posamno, ona je omejena, tako da ne more nikdar prekoračiti mej, da bi činila splošno. Zatorej pa ne more drugače kot le posamno pojmiti, nikdar pa ne more več posameznosti dojmiti v eno splošno enoto. Sensus sunt particularium, a lepota pa ni posamna, ampak razlita po vseh delih. Ona moč torej, ki hoče lepoto pojmiti, mora obenem vse rabne dele objeti in jih zediniti v enotno nedeljivo celoto. Kaj takega pa telesni čut ne more: če je tukaj, ga ni tam, in če je tam, ga ni tukaj. Biti bi pa moral tukaj in tam obenem in v enem nedeljivem činu pojmiti lepoto. In ker čut tega ne more, zato je lepota pravzaprav predmet razumu, ne pa čutom.

Toda s tem procesom pojmovanja lepote še nismo pri koncu. Saj je lepota predmet našemu dopadajenju, to je nek prijeten stan, v katerega duša preide; »ko duši kaj dopade, je ona pasivna, nekaj nanjo vpliva, ona trpi.« (65) Razume se, da vpliva nanjo lep predmet in sicer **po razumu**. — »Ta namreč preiskuje, ali se nahajajo v reči vsi tisti pogoji, iz katerih sestane lepota... in ko vglada tedaj v različnosti enoto, je duša tako prijetno zadeta, rodi se v njej tisto dopadajenje. A temu je roditelj razum; po razumu mora duša pred aktivna biti, a ta vpliv trpi duša spet po razumu, ker le se tem pojme z reči ono lastnost, ktera vgladana ali spoznana takoj dopade« (56).

Zato je lepota predmet razuma ali spoznajoče moči v človeku. To trdi tudi Platon in Mahnič interesantno pristavlja: »Predvsem pa mislim, da Platon, kolikor ima resnice v tem nauku, po vsem potrjuje, kar sem jaz do zdaj razpravljaj o lepoti« (57). Platon pravi, da je lepota ideja, ki ima neko božjo bitnost in moč, tako da so ideje pravzaprav početek in vir vsem rečem. Toda to seve ne odgovarja dejstvom, kajti ideje nimajo neodvisnega bitja; one samo eksistirajo v mislečem umu, brez tega so nič. Če je torej Platon učil, da je ves svet ustvarjen po idejah, da je vse živ izraz ali odsev večnih idej, je sicer prav učil; le tega ni imel prav, ko je trdil, da so te ideje samostojne in si na podlagi te trditve sezidal celo kraljestvo idej. Prav bi bilo, ko bi bil te ideje poiskal v mislečem umu in ta um pri — **stvarniku, Bogu.**

In Platonove ideje — niso nič drugega kot misli, katere je imel Bog od vekomaj o svetu in vseh rečeh. »Kakor vsako razumno bitje, je tudi Bog pred mislil in po teh mislih vse vstvaril, tako da so misli božje ali ideje izražene v stvareh, kakor je misel umetnikova vpodobljena v umotvoru, ktereга je izdelal« (59).

Vendar pa od onih božjih idej ni ničesar v stvareh; one so cele v Bogu, kakor pred stvarjenjem tako tudi po stvarjenju. Stvarem je vtisnjena le njih podoba, kakor je ulitemu zvonu vtisnjena podoba njegovega modela.

Pri Bogu si pa moramo idejo lepote tako predstavljati, da ni nič posebnega, kar bi se realno ločilo od Njegovega bitja, ker v Njem je absolutna enotnost. »Tako je tudi ideja, ki je v nas čin spoznavajočega duha, v Bogu eno in isto z Njegovim bistvom, Njegovo mišljenje je Njegovo bistvo« (60).

Eno in isto absolutno enotno bitje božje, v kolikor je ali eksistira, zove se resnično, ker more kot tako biti predmet spoznajočemu duhu; v kolikor je samemu sebi zadnji in edini namen, zove se dobro, ker more kot tako biti predmet volji; v kolikor je pa absolutna enota, ki se da posneti po neskončno brezštevlnih bitjih, katerih vseh je ono neskončno nevsahljivi vir, imenuje se lepo, ker kot tako more biti predmet dopadenju. Zatoraj kaj je lepota v Bogu? Njegovo bitje, ali On sam, v kolikor vgladan ali spoznan mika ali dopade. Dopade pa zato, ker se v njem spozna neskončna različnost vseh mogočih bitij v absolutni enoti« (60).

V stvareh samih se ta božja lepota tudi nekako nahaja, in sicer v toliko, v kolikor jim jo je Bog kot njihov stvarnik — vtisnil.

Bog, ki je absolutno jestvo sam od sebe in neskončen, je ustvaril tudi končna bitja, katera imajo vsako svoje posamno jestvo. To jestvo je v raznih rečeh razno, v enih popolnejše, v drugih manj popolno. »In to določeno jestvo, v kolikor je po njem stvar več ali manj deležna neskončnega jestva, imenuje se njena dovršenost; kolikor je pa od vekoma... v božjem jestvu kot tako in ne drugačno, imenuje se ideja. In tako so v božjem jestvu ideje vseh končnih bitij. In ko je Bog svet ustvarjal, izvršil je vse svari strogo po onih večnih idejah, tako da stvari niso nič drugega kakor... realizirane ali vresničene ideje božje... A ker so ideje božje samo jestvo božje, moramo prav za prav reči, da je Bog v vseh stvareh vstvaril ali vpodobil samega sebe... toda vpodobil le tako, kakor umetnik vtisne ali vpodobi kamnu svoje ideje, tako da ni on sam v kamen vpodobljen, ampak le namen je vpodobil po svojih idejah. Ako je pa Bog samega sebe v stvareh vpodobil, morajo te biti Njemu nekako podobne. In res, vsaka stvar, v kolikor je, — je resnična... dobra... a tudi več ali manj lepa in more kot taka biti, kakor Bog, predmet našemu dopadajenju... V vsaki stvari je vpodobljena božja ideja in le toliko moremo govoriti o lepoti kake stvari, kolikor ogledamo ali pojmemo v njej ono idejo... Tako tedaj ne moremo govoriti o lepoti, **kjer ni ideje**... Ideja je pa čin mislečega duha... zatorej pa tudi ne more biti lepota nikoli predmet čutom, ampak le mislečemu duhu, le razumu« (61/62/63).

(Dalje.)

Bogumil Gorenjko:

Pesmi.

Zvečer.

Kak je jasno
danes nebo!
Tak je jasno
tvoje oko,
dušica!

Čez nebo gre
lunica,
Čez srce gre
žalostna
misel moja
žalostna.

Tam na nebu zvezdice
se utrnejo,
v dušo bolno se spomini
vrnejo
na te, dušica.

Oj poglej, devojka!

Šla devojka je,
šla pšeničico je žet
s srpom brušenim;
pa zapel ji je škrjanček
oj škrjanček, njiv poet

»Oj poglej, devojka mlada,
kdo gre tamkaj čez polje!
Sveti se mu v solncu kosa,
in rokavi se belé;

sladko pesmico si poje
od devojčice mlade.
Oj poglej, devojka mlada,
kdo gre tamkaj čez polje!«

Pa ozrla se devojka
in nalahno je zardela,
tiho pesmico zapela
o fantiču ljubljenem ...

Ni pa tam Ivanke moje!

Fantič šel je v vinograd,
da bi trtice sadil.
Pa ko šel čez Črmošnjice,
v belo krčmo je zavil;
kar cel dan ostal je v krčmi,
na večer domov prišel.

Pa zvečer ga praša očka:
»He moj sinko, sinko Janez,
kaj da nisi prišel v Brda,
da bi trte negoval?

Tam je zidanica bela
kakor krčma v Črmošnjicah,
v zidanici dosti vina
kakor v krčmi v Črmošnjicah.«

Šin se je namuzal malo,
tiho molčal in si mislil:
»Res je zidanica bela
kakor krčma v Črmošnjicah,
res je v zidanici vina
kakor v krčmi v Črmošnjicah,
ni pa tam Ivanke moje!«

Pred Tolažnico žalostnih.

Pred Tolažnico žalostnih trepeče
samotna lučka ... Zdaj zaplapola,
boječe zopet zdaj zatrepeta,
zatrepeta boječe in proseče,

Tako pred sveto Materjo mi moja
v obupu v boli duša vztrepeta,
zdaj v nadi spet se nasmehlja boječe,

otožno zdaj kot soj mrtvaške sreče,
kot zdih umirajočega srca ...
A Deva milostljiva se smehlja,
smehlja se lice milo Ji ljubeče ...

umira zdaj utrujena od boja ...
A Deva milostljiva se smehlja,
smehlja se lice milo Ji ljubeče ...

Nedin Sterad :

Pesmi.

Zasanjal bom . . .

Zasanjal bom ob grobu tvojem
o davno preminulih dneh,
zamaknjen v tvojo divno pesem
o trikrat čudežnih rečeh :

Kako zbudila se je vera,
ki v srcu mladem spala je . . .
kako spočela se je nada,

ki v duši tvoji ostala je . . .
kako ljubezen korenike
razpredla in pognala je.

In spaval mirno bom na njivi,
kjer up vstajenja mi brsti.
Nad grobom tvojim pa naj krili
poslanec sodni, angeljski . . .

Resignacija.

Mar je meni lesk očesa,
sladkih ust zaljubljen smeh . . .
ogreneli so poljubi —
in izbrisan moj je greh.

Intermezzo.

Kot na polju goste megle,
ki jih temna noč rodi,
v dušo trudno so mi vlegle
težke, črne se skrbi . . .

Za njega.

Ob gozdu na razpotju
ovenčan križ stoji —
pred križem pa mladenka
v večerni mrak ihti.

Kot nekdanj Magdalena,
pod križem se solzi . . .
za sebe ne — za njega
so solzne jej oči.

Josip Lovrenčič :

Jesensko razpoloženje.

Čez tiho polje pod večernic čas,
ko zvezde zažare,
grem po samotni stezi
in žalostno mi je srce . . .

Požeta zlata je pšenica,
s katero je zefir
zaljubljeno se pogovarjal
in sladko motil mir. —

Le tupatam na drevju
še list zatrepeta,
prav kot da smrtna slutnja
bi mimo njega šla . . .

Pozdravljena samota,
ki dihaš mrzlo smrt,
če te le kdo je vzljubil,
sem jaz te — s sabo in pa s svetom
sprt! —

Silvan :

Pri mlinu.

Ob razpadlem starem mlinu
često postojim,
tja v zeleno mirno Krko
ves prevzet strmim.

Razdejanega življenja
premišljujem dni,
mimo mene pa nevgnano
val sveta drvi . . .

S. Selko.

Ne smem . . .

(Majeve idila.)

Majev večer mi je povedal to idilo. Kar je sam videl, to mi je povedal in ono tudi, kar mu je ob srečanju zašepetal majev dan, kateremu je ob slovesu veselega lica razodelo majevo jutro. Tisto jutro namreč, v katerem se je solnce veličastno dvignilo izza gorâ in je z veselim obrazom pogledalo izmed dveh dolgih, tankih, zlatih meglic, ki sta plavali nad obzorjem kakor svilnati zagrinjalci. Tisto jutro, ko je šumel gozd, in pel log visoko pesem v čast in slavo Kraljici majniški; ko je po travnikih in po vrtilih vonjalo po cvetju in so se igrali metuljčki s solnčnimi plameni; ko so milijoni rosnih biserov blesteli med travo, ki je klonila pod njimi, po cvetlicah, ki so se pripogibale vsled njihove teže.

Takrat so se baje razmaknile veje senčnatih bukev na kraju gozda, ki je segal do loga in na onem koncu skoraj do male rečice. In med vejami se je prikazala gozdna cvetka. Ne! Majevo jutro se je zmotilo. Pogledalo je še enkrat in je videlo, da to ni bila cvetka, ampak deklica s kostanjevimi lasmi, ki so valovili izpod belega robca, z rjavimi očmi, polnimi mladostnega veselja. Ni bila cvetka, ampak deklica, ker cvetka ni tako lepa, kajti rumen metuljček, ki je ljuboval z rožicami v logu, je obstrmel, ko jo je zagledal. Zapustil je svoje ljubice in je prišumel s krili deklici prav pred obraz, ogledal jo od vseh strani, poduhal je tudi šopek šmarnic, ki ga je imela deklica v rokah, in je odbežal potem po logu in pravil okrog o deklici, katero je majevo jutro zamenjalo z gozdno rožico.

Dekle je otreslo gozdno roso z obleke, stopilo je k rečici ter oškropilo z vodo šmarnice, da ne bi takoj usahnile v solncu.

Tedaj je prišel skozi log po stezi fant s koso. Bil je velik in širok čez pleča in za klobukom je imel krivce.

»Boš v vodo padla, Anica,« je dejal fant in obstal.

Dekle se je obrnilo nazaj, v rjavem očesu je zaigrala radost in čez lice ji je šla rdečica, kakor vrtnici, ko se v majevem jutru razvije iz popka.

»Ne bom, ne,« je odgovorila in stopila s proda na travo. V zadregi je urejevala šmarnice v šopku.

»Kako so lepe,« je govoril fant. »Daj mi eno, Anica!«

»Ne smem,« je rekla in gledala v šopek.

Fant se je začudil.

»Ali me nimaš nič več rada, Anica?«

Dekle ga je gledalo vdano, s polnim, gorečim pogledom in se mu je nasmejalo.

»Šmarnic ne smem dati, ker jih bom postavila pred Marijin oltarček.«

»Pa mi jih daj vsaj poduhati!« Sklonil se je, da bi poduhal šopek, pa mu je odmaknila roko.

»Ne smeš, ker jih Marija ne bo marala!«

Fantu je vzradovalo v prsih, ker je videl čisto srce svoje drage, nedolžno njeno dušo. Objel jo je z močno roko okrog pasu in jo je dvignil, kakor malo dete.

»Pusti me, da ne zmečkaš šmarnic!« je prosila zardela.

»Ali zvečer mi boš dala šopek? Iz nagljev mi ga naredi, iz tistih, ki vise od tvojega okna.«

Dekle se mu je izvilo iz rok, pogledalo ga je z ljubeznipolnim pogledom in je odbežalo po travnati stezi.

Fant je gledal za njo in v srcu mu je vriskala radost. — — —

Anica je prižigala lučko pred Marijinim oltarčkom, ko se je bil že poslovil majev dan. Okno je bilo odprto, da je lahko gledal v sobico večer. Od podoknjaka so na dolgih pecljih viseli rdeči naglji in krasili steno.

In takrat je prišel fant po vrtu. S svojimi širokimi pleči je zakril celo okno, da se je še bolj stemnilo v sobici.

»Dober večer, Anica!« jo je ogovoril fant. »Marijo imaš pa rada.«

»In tebe tudi,« je odgovorila.

Lučka je zabrlela pred oltarčkom in Anica je prišla k oknu.

»Vse naglje mi boš polomil, ker si tako neroden.« In pogledala ga je tako milo in ljubo, da bi fant najraje zavriskal iz prepolnega srca na vso moč in še malo, da bi se čulo na vas in čez goro in še dalje naprej.

»Ali mi boš dala šopek?«

»Ne vem, ali bi ga, ali bi ga ne.«

In že je povijala dva rdeča naglja in rožmarinov vršiček. Vzela mu je klobuk z glave in zatknila šopek za trak.

»Na, tu imaš!«

»Kako je lep! Rada me imaš pa le.«

»Saj te moram imeti,« je odgovorila in ni povedala zakaj, ker ni mogla, četudi bi hotela in ker jo je fant razumel. Naslonila se je na podoknjak, da je gledala samo njena glavica izmed cvetic.

Mimo okna pa je prišel majev večer, lahno potresel rdeče glavice dolgopecljatih nagljev, poigral se nagajivo z Aničinimi lasmi, potem je nastavil uho, ujel nekoliko sladkih besed, ki jih je pošepetal fant dekletu, zasmejal se je mladosti in je odhitel od okna čez gore.

To idilo mi je povedal majev večer; kar je sam videl, mi je pripovedoval in dodal tudi ono, kar je majevo jutro razodelo majevemu dnevu.

»Da boš videl, kako lepa je mladost,« je pristavil in je odšel.

Rastislav:

Na zatožni klopi.

Za vsako najmanjšo stvar bo treba dajati odgovor: resnico te trditve sem moral okušati tudi jaz, kajti česar sem se najmanj nadejal, se je zgodilo: moral sem dajati odgovor za svojo črtico »O sv. Martinu«, ki je izšla v lanskem letniku »Zore«.

Bilo je lepega nedeljskega popoldne po litanijah. Pod našo brajdo se je nabralo več ljudi; očetu in materi se je pridružil mladi Strajnar s svojo ženo, nekdanjo Brezarjevo Minko. K sestrama je prisedlo nekaj deklet.

Jaz sem sedel malo na strani in pregledaval »Zoro«; bral nisem, Bog ne daj, da bi v nedeljo popoldne bral: kdor hoče opazovati preprosti, nepokvarjeni narod, mora imeti zlasti v nedeljo oči odprte. Bral torej nisem, ampak izza lista opazoval življenje pod brajdo. Kdo bo dejal, da sem gledal dekleta, no, morda ne misli čisto napak.

»Dober dan Bog daj!« se je začulo za mojim hrbtom.

Ozrl sem se, tik za menoj sta stala — Strajnar in Brezar, znana iz lanske črtice.

Bili smo vedno dobri znanci, zato sem vstal in jima podal roko. Možakoma je bilo to všeč.

»Oho, pa študenta imate doma,« se je čudil Strajnar. »Pa zrastel si. Tak fant si, da je kaj! Najbrže, da se ne motim, če pravim, da dekleta malo gledajo za teboj.«

Rekši je pomežiknil proti dekletom.

»I kajpak!« so se branila dekleta. »Imamo drugih fantov dovolj.«

»Morda pa on gleda za njimi,« se je smejal Brezar.

»Kaj še!« sem se sedaj branil jaz, dekleta pa so se veselo zasmejala.

Najbrže bi se bili še prerekali, da niso oče došlecema ponudili stolov; možaka sta brez obotavljanja sedla.

Brezar in Strajnar sta bila prava dolenjska kmeta, to se pravi: vkljub svoji starosti — okrog sedemdeset let — šaljiva in zgovorna.

»I kaj pa imaš spaka tamle pred seboj?« me je povprašal Strajnar. »Ej, da takile študirani ljudje ne morete živeti, če nimate kaj ‚drukanega‘ v rokah. Da bi te — ali nisi sit branja v šolah?!«

Že sem se pripravljal, da bi možu poljudno razložil, kaj je to »Zora«, pa mi mati prevzamejo besedo, rekoč:

»Veš, Strajnar, to so take študentske ‚cajtenge‘, ki jih pišejo sami študentje. Saj je naš tudi nekaj pisal.«

»Vaš?« sta se začudila možaka obenem, tudi dekleta so postala pozorna.

»Naš, naš!« so odvrnili mati, kolikortoliko ponosni na svojega nadebudnega sinčka. »Še o vaju je nekaj pisal, pa o Matevžu in Minki.«

Oj ti ženski jeziki! Kar sem tako skrival kot dekle prvo ljubezen, kar sem se komaj doma upal povedati: to je v hipu postalo očito, in to pred osebama, ki sem ju popisoval. Kakor zatoženec na zatožni klopi sem obupno pričakoval, kaj pride; mislil sem namreč, da bosta možaka kar planila vame.

Strajnar je neverno zmajal z glavo, Brezar pa se je obrnil name:

»Daj, daj, pokaži tisto stvar, če je res kaj, ne verjamem ne!«

S kislim obrazom sem se pripravljal, da podam sodnikoma dokaz lastne krivde, a sestra me je rešila kočljivega posla ter poiskala dotično »Zoro«.

«Minka!« velel je Brezar svoji hčeri, mlajšega Strajnarja ženi, »daj, preberi, pa naglas!«

»Odpuščenje ali obsodba,« sem mislil jaz v upu in strahu.

Mlada Strajnarica je pričela.

Zanimivo je bilo opazovati obraze v črtici opisanih. Usta se se jim nehote širila v nasmeh; in čim dalje je Minka brala, tem bolj so lezle ustnice narazen. Končno bi bil lahko vsem sešel zobe, zlasti Strajnarju in Brezarju, kajti prvi je imel le še tri, drugi tri in pol.

Ves ta prizor opazujoč sem dobro čutil, da se mi vali debel, debel kamen od srca, kajti dejal sem sam pri sebi, da taki solnčni obrazi pač ne morejo oznanjati nevihte.

Ko je Strajnarica končala, je bilo nekaj časa vse tiho; nato smo so pa vsi obenem nasmejali.

»Prekajena krača!« je tlesknil Strajnar z rokami. Ravno tako je bilo!« A mladi Strajnar je objel svojo lepo ženko čez pas, rekoč:

»Ali ni to lepo, Minka, da se o naju piše po ‚cajtengah!«

Brezar pa je začel zmajevati z glavo.

»Zlomka, to je že lepo, da se ,drukar' o meni,« je začel počasi; kamen, ki se mi je bil že popolnoma odvalil od srca, se je jel zopet pomikati na srce; »to bi bil pa že lahko izpustil, da sem se hotel iti metat s Strajnarjem. Kdo bi bil pa tudi mislil, da bom prišel v ,cajtenge'; če bi bil to vedel, bi se bil drugače obnašal. Zdaj bodo pa takile študirani ljudje, ki ,cajtenge' bero, rekli: Lejte ga, tako star je pa tako neumen.«

»O ne!« sem se oglasil malo z negotovim glasom; »o ne, ampak dejali bodo: tako star, pa tako korajžen!«

To je možaka utešilo, obraz se mu je razjasnil.

»Tisto pa že, tisto,« je menil zadovoljno, »za korajžnega pa rad veljam, za korajžnega!«

Meni se je kamen vnovič strkljal raz srce in zatožna klop pod menoj se je izpremenila v čisto navadno klop.

»Pa da more spak tako napisati,« je modroval Strajnar, »saj se ravno tako bere kakor v Mohorjevih bukvah! Kaj takega bi pa jaz že ne spravil skupaj.«

»To ti rad verjamem,« se je smejal Brezar.

»Ti, Strajnar,« so predlagali moja mati po daljšem času, »daj, zapojta tisto pesem o vinski trti, ki sta jo takrat pela v zidanici.«

Strajnar je bil takoj voljan.

»Kaj praviš, Brezar?« se je obrnil na soseda.

»Pa dajva!«

In zadonela je znana dolenjska:

»Na svetu lepše rož'ce ni
kakor je vinska trta . . .«

Do mraka smo kramljali domače in zaupno, kakor kramljajo dobri znanci med nepopačenim narodom.

»Ti, Strajnar,« je dejal Brezar, preden sta odšla, »midva tako tjavendan blebetava, študent pa le molči; gotovo premišlja, kaj bo zopet napisal o nama.«

»Naj napiše, kar hoče! Bo vsaj svet vedel, da živita tam nekje na Dolenjskem dva možaka, ki se jima pravi po domače Brezar in Strajnar!«

Ta dogodek, ki se je zame, hvala Bogu, srečno končal, naj bo povedan v svarilo nadebudnim pisateljem! Naj pazijo, da ne pridejo — na zatožno klop.

8. Selko:

Vrnitev.

»Vrni se!« mi šepetalo
je raztoženo srce.
»Vrni se v domače gaje
kjer spomini tvoji spe!«

Vrnil sem se v mile gaje,
vrnil v tiho rodno vas,
in čez dolgo mi je zopet
srce vriskalo naglas.

In sprehajala se duša
je po solnčnih, dragih tleh
in zapela je veselo,
pesem o pomladnih dneh . . .

Veslav:

Naše geslo.

Korakoma

f *f*

Mi z Bogom za na - rod na de - lo gremo, na delo gre z nami kr-

f *f*

de - lo krepko. Ko dr - zni voj - šča - ki po zma - go gremo, Dan

pp *f*

ro - du naj si - je, naj si - je dan, dan ro - du naj si je in solnce gorko. Voj-

pp *f*

v 1. tempu

šča - ki po - gum - no naprej, le po - gum - no na - prej.

šča - ki pogum - no na - prej, na - prej,